Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

VERDENSKRIGEN 1914-18 -8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019381073

0329

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

A. ANKERSTRØM OG K. NYGAARD

DA KRIGEN KOM

SKILDRINGER OG INDTRYK

1918. L 2602

DA KRIGEN KOM

A. ANKERSTRØM OG K. NYGAARD

DA KRIGEN KOM

SKILDRINGER OG INDTRYK

GYLLING 1918
UDGIVERNES FORLAG

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Dagbogsoptegnelser

fra en Udenlandsrejse 1914

af

Anker Ankerstrøm.

De første Augustdage 1914 — dem glemmer vi aldrig. De vil komme til at staa i vor Erindring som noget, der Gang paa Gang vil dukke frem og opfriskes paany. Der vil blive fortalt om dem gennem Slægten, og vi vil med Vemod se tilbage paa den Tid, der ligger forud for dem.

Kommer den aldrig mere tilbage? Skal vi ikke igen naa til de paradisiske Tilstande, vi da levede under?

Ak nej! Vi maa sukke med Arendse og Ewald: „De forrige Tider er forsvundne —" og vi maa berede os paa de ny.

Men Mindet om den bratte og forfærdelige Overgang vil vi aldrig glemme, ihvor vi saa siden oplevede den. Hvad der her skal fortælles, er om saadanne Indtryk og Minder. Det er om virkelige Oplevelser — som vel Tusinder har haft noget lignende, og det er for største Delen nedskrevet i selve Tiden om end endelig formet efter omtrent 4 Aars Forløb.

Det er Minder om det store Kaos i Europa, da Krigen kom.

Aabenraa, d. 25. Juli 1914.

Vi kom hertil i Aftes. Det var Graavejr og køligt, saa det lader næsten til, at det gode Sommervejr er forbi.

Endskønt det er vor Mening at leve paa Feltfod, maatte vi allerede den første Nat tage paa Hotel. Vi tog ind paa „Folkehjem“ og fortrød det heller ikke. Alt var billigt og komfortabelt. Sønderjyderne kan være stolte af et saadant Hjem. Det er nemlig ikke noget almindeligt Hotel, men et stort, smukt Hus, som Sprogforeningen har ladet bygge til Samlingssted, Afholdelse af Møder og Kursus. Der findes bl. a. en stor Bogsamling og Læsestue, saa man kan se, at Sønderjyderne er et Folk, som ruster sig — ikke med Sværd i Haand, men med aandelige Vaaben.

Da vi i Morges gik ned ad Gaden og kom forbi „Heimdals“ Vinduer, læste vi i Avisen, at Østerrig har tilsendt Serbien et Ultimatum i Anledning af Mordet i Serajevo. Bare det dog ikke bliver til Krig? — Østerrig tør vel næppe for Rusland, medmindre Tyskland staar bag ved. Saa har vi en Verdenskatastrofe . . . .

Ved Banegaarden traf vi Transportøren og fik Tilladelse til at komme gratis med „Navereks-pressen“ sydpaa. Den skal gaa Kl. 9. — Hilleden!

Saa bliver man Kreaturpasser og farer lukt ned gennem Tyskland med „Schnellzug"-fart. I Morgen er vi i Køln!

Halten i Westfalen,
Søndag Morgen, d. 26. Juli.

Saa sidder man her i en snavset Ventesal og faar sin Morgenkaffe. Nogen særlig Nydelse er det nu ikke ud over, at man faar noget varmt i sig; — det var lige ved at være koldt i Nat!

Vi kom altsaa med „Naverekspressen" og i Selskab med 14 Haandværkssvende, hvoriblandt 8 danske. De tre af dem havde indtil nu arbejdet i Aabenraa for en god Løn, men havde saa pludselig faaet Udvisningsordre med den Besked, at alle Danske skulde være ude af Nordslesvig inden 1. August. Nu drog de sydpaa for at søge Lykken der.

Vi fik en hel fjerde Klasses Vogn til vor Raadighed, og ved Ankomsten til Flensborg fik vi overrakt et Par Rugbrød, to store Blodpølser med Flæsketerninger og et Stykke røget Flæsk. Saa blev Dørene lukkede og laasede for os, og vi kunde selv holde Hus, saa galt vi vilde.

Det gik ogsaa snart meget lystigt til. Een havde sin Violin med og en anden sin Mundharpe. De kom nu frem, og mens Toget rullede sydpaa gennem Sønderjylland med den dyre Last af Kreaturer til Rhinlandene, var der ingen, som anede, at det skete til Tonerne af danske Fædrelandssange, endog af de strengt forbudte.

Vi saa ud over et frodigt og skønt Land, hvor Høsten allerede var i fuld Gang. Mangen Karl og Pige standsede ved Arbejdet og vinkede til os, som ønskede de os Lykke paa Rejsen. Man kunde ikke andet end tænke paa de Kaar, som de lever under, og de Minder, som taler saa varmt og stærkt til alle Danske „sønden Aa".

Vejret var just ikke det mest straalende heller denne Dag. Skønt det var midt om Sommeren, maatte vi give os til at slaas for at holde Varmen. Der var et Par af de tyske Haandværkssvende, som hverken havde Strømper eller Frakke paa, og synderlig fine i Tøjet var ingen af dem. Som Dansker glædede det mig, at mine Landsmænd saa adskilligt bedre ud i Tøjet og mere intelligente; men de havde maaske heller ikke endnu været rigtig paa „Valsen".

Et pudsigt Optrin kom, da vi skulde have noget at spise. En lystig dansk Snedkersvend — „Dreds" kaldte vi ham — tog sig paa at være Kok. Med „ein grosze Messer" gjorde han et vældigt Indhug i de betroede Goder og delte dem samvittighedsfuldt imellem os. En af Tyskerne, som var særlig hungrig og grisk paa Maden, maatte finde sig i et ublidt Dask over de lange Fingre og en kraftig Tiltale: „Naa din tyske Hund! Kan du holde Fingrene ved dig selv. Tror du ikke, at vi andre ogsaa skal ha' noget, hvad?" — Men da det stadig lod til, at han ikke kunde faa nok, fik han saamænd sin rigelige Andel, baade af Maden og Snapsen, som de havde faaet stukket til sig i Aabenraa.

Sult giver Appetit, og skønt vi Danske er meget forvænte med Mad, gled den tørre Kost dog ganske godt, særlig for „de farende Svende".

„Dreds" var den mest opfindsomme. Da det kneb med at faa Flæsket i Stykker, tog han et Stykke imellem Tænderne og fik en Kammerat til at hive i den anden Ende, og paa den Maade fik de det over — ligesom to Hunde, der rykkes om et Kødben. Han viste sig under hele Rejsen i Besiddelse af et uopslideligt Humør og blev for det og sin Godmodighed snart afholdt af os alle.

Da vi skulde „omrangeres" i Hamborg og stod ude mellem Jernbanevognene i et øsende Regnvejr, benyttede han den tragi-komiske Situation til rigtig at sætte vore Lattermuskler i Bevægelse ved sine Vittigheder. Men da en af Tyskerne — formodentlig i et Anfald af Kedsommelighed, da han ikke forstod, hvorfor vi lo — med sin Lommekniv vilde anbringe et Snit i en af vore firbenede Rejsefællers — en Gris' Øren, der stak frem mellem Tremmerne i Vognen, greb „Dreds" ham øjeblikkelig haardt i Armen med et truende: „Lad være, din Preusser!" — og Tyskeren stak nølende sit Vaaben i Balgen igen.

Noget raat hænger der vel altid ved Mennesker, der som „Dreds" maa fare omkring og være Vidne til saa meget. Men ogsaa for den Slags Mennesker gælder det, at man skal ikke dømme efter det ydre. Sjælen kan ofte være renere, end Talen og Klæderne tyder paa. —

Vi tilbragte et helt Døgn sammen i dette

Selskab, og Tiden gik ganske fortræffelig med Sang og Samtale. Mørket havde forlængst sænket sig over Lüneburghede og omhyllet os i vort kolde og fattige Rum, før der faldt Ro over Selskabet. Da det lysnede af Dag, laa vi alle omkring paa Gulv, Bænke og Hylder, hvor vi nu for en Gangs Skyld havde valgt vort Natteleje under de ret primitive Forhold. Henne i et Hjørne sad „Dreds". — Jeg var vaagen flere Gange i Nattens Løb og havde hver Gang set ham sidde og stirre ud i Natten. Hvad tænkte han paa? — — Han havde vaaget, mens vi andre sov . . . .

Vi var knap nok kommen paa Benene og havde faaet Søvnen af Øjnene, før Toget holdt. Transportøren kom og meddelte os, at nu kom vi ikke med længer; vi maatte straks stige ud. Og uden at vide, hvor vi befandt os — halvvaagne, gnavne og forfrosne — samlede vi vort Tøj sammen, hilste af med vore Rejsefæller og stavrede herhen paa Stationen, hvor vi nu sidder.

Køln, Søndag Aften,
26. Juli.

Det har været en dejlig Dag, rig paa Oplevelser. Solen har skinnet som hjemme i Danmark i de blide Julidage, og Skønheden har tilsmilet os i Rhinlandets Hovedstad.

Køln er en smuk og livlig By med mange Seværdigheder. Et Kæmpeværk er den store, prægtige „Hohenzollernbrücke", der fører over

Rhinens brede, guldblanke Strøm; men det er dog naturligvis især den gamle, ærværdige „Dom“, der paakalder ens Opmærksomhed. Hvor er den skøn og himmelstræbende! — Man undres over, at menneskelig Tanke og Snille har kunnet finde et saa storslaaet Udtryk. — — Man har slet ikke Ord til at beskrive, hvad man føler og tænker i dens Nærhed, thi man befinder sig Ansigt til Ansigt med et af Historiens største Kunstværker.

Og som vi staar der og stirrer og drømmer os tilbage i Slægternes Liv, kommer der en Skare katolske Præster i Procession, to og to, gaaende over den aabne Plads — ind i Kirken. De er klædt i lange, sorte Kjoler med Snore omkring Livet. Paa venstre Arm bærer de en hvid Dragt. Ansigterne er magre og blege, og ærværdigt og taus glider Skaren forbi.

Vi maa følge dem ind i Kirken.

De gaar hen forbi Vievandsskaalen, dypper Fingeren deri og gør knælende Korsets Tegn for Brystet. Saa gaar de hurtigt, men højtideligt videre — op imod Hovedalteret. De ifører sig den hvide Dragt og tager Plads paa de lange Stolerækker i Siderne af Koret. En Klokke ringer . . . Orgelet spiller . . . og Messen med de mange Ceremonier begynder.

Vi sad nede i Kirken mellem mange andre nysgerrige Tilskuere. Nogle vandrede frit omkring og besaa de mange Seværdigheder. — Henne ved Skriftestolen laa en Kvinde paa Knæ og stammede sine Synder frem for den ærværdige

gamle. Røgelsen drev fra Altrene og opfyldte det vældige Rum med en bedøvende Duft, mens Kordrengenes Sang lød i vore Øren.

Og de kom vandrende derude fra Gadens Støj, den ene efter den anden, gammel og ung, og knælede ned i Andagt. Jeg saa en Soldat sammen med en aldrende Kvinde, formodentlig hans Mor. De knælede ned tæt ved hinandens Side, og et gyldent Skær faldt ind igennem den farvede Vinduesrude og lagde sig over deres Ansigter. Jeg saa, hun havde Taarer i Øjnene . . .

Vi gik atter ud paa Gaden, hvor et andet Liv rørte sig. Folk stod i Smaaflokke og samtalede og gestikulerede livligt. Store Plakater var opslaaet i Vinduerne, og vi hørte Avisdrengene raabe deres monotone: „Cølnische Zeitung! Der Krieg zwischen Serbien und Østerrig". — — Mon det virkelig skulde blive til noget?

Efter en Tur med den elektriske Bane Byen rundt, tog vi ud i Reinausstrasse til „Herberg zu Heimat", hvor vi er lovet Logi for 50 Pf.

Basel, den 30. Juli.

Vi er naaet til Svejts, det dejlige Land med de evigt snedækte Tinder. Vi har fartet langs den gule Rhin mellem de mørke Bjerge — til Fods, pr. Tog og pr. Skib, og vi har levet et Eventyrliv som en Vandrer, der ikke har noget Maal, men drives frem af en ustyrlig Lyst — for at leve.

Og vi har levet i disse Dage!

Vi har set skønne Egne, som vi ikke har drømt var til. Vi har klatret paa Klipper og Bjerge og færdedes i Vinhaver og kølige Skove. Solen har brændt vore Nakker røde, og Regnen har frisket os op som det gule Korn, der klædte de stejle Bjergskrænter og ventede paa den nære Høst.

Vi har vandret i Ruiner af Fortidens stolte Ridderborge og hørt dem hviske om svundne Tider og dunkle Sagn. Vi har beskuet de ærværdige Mindesmærker og rige Kunstsamlinger, og vi har lyttet til Folkelivets vekslende Strømme.

Alt har det bundfældet sig i vor Sjæl, og man føler sig rig over Livets Rigdom.

Der var nu den Nat ved Rhinens Bred. — Vi havde fundet os en lille Stenhytte tæt ud imod Floden, saa vi kunde ligge derinde og høre Vandets Skvulp ved vore Fødder. Vi fik fat paa lidt Hø til et Natteleje og svøbte vore Tæpper omkring os, og saa laa vi der efter endt Maaltid og saa ud over Vandet imod Bjergene paa den anden Side. Derovre laa Byen Camp, og efterhaanden som Mørket sænkede sig omkring os, tændtes det ene Lys efter det andet og skinnede ud over Vandet. De forbisejlende vinkede og raabte til os, og vi hilste igen med Følelsen af at have fundet en paradisisk Plet til vor Nattehvile. Søvnen meldte sig af sig selv, og uden Spor af Forstyrrelse eller Ængstelse tilbragte vi Natten under aaben Himmel, saa vi styrkede kunde rejse os ved Solens Opgang og fortsætte vor Vandring.

Og der var hin Dag i Mainz og hin i Worms

og alle de andre Oplevelser, man nu faar gemme paa — og forhaabentlig er det bedste endda tilbage.

I Morges kom vi hertil og søgte ind i et offentligt Anlæg for at koge vor Davre. Af en Mælkekusk fik vi gratis Mælk. En Betjent saa os have Fyr paa vort Kogeapparat i Skjul bag nogle Træer og kom straks derhen. Vi var naturligvis ved at blive bange; men da vi forklarede ham lidt om vor Færd og bød ham en Kop Morgenkaffe, blev han helt medgørlig. Vi drak en Skaal sammen for „das grosze Vaterland", og han ønskede os Lykke paa Rejsen. — Tyskerne kan være uhyre godmodige og flinke.

Naturligvis har vi set Münster og det gamle Raadhus her i Bazel. Om en halv Time tager vi med Toget til Zürich.

— — — —

Nu kom min Rejsefælle og meddelte mig, at der er Sandsynlighed for en brat Afbrydelse af vor Rejse. Der gaar Rygter om, at Rusland mobilicerer, og at Tyskland tænker paa det samme. Bare det dog ikke bliver til Krig! — Folk ser saa nervøse og alvorlige ud, og der er et Menneskemylder paa Banegaarden og i Togene, saa man skulde tro, der var kommen Forvirring i Forholdene.

Ved at faa vore tyske Penge omsat til fransk Mønt tabte vi en Snes Kroner. Det varsler ikke godt; men vi maa haabe det bedste.

Endnu kan det ikke gaa an at vende om. Vi har før set mørke Skyer paa den politiske

Himmel, og forhaabentlig bliver de ogsaa denne Gang spredt.

Farvel Tyskland — og leve det frie Svejts!

Zürich, d. 31. Juli.

Ak, du henrivende Zürich, hvor er du vidunderlig! Jeg har knap været her et Døgn og elsker dig allerede. Fra „Ütliberg“ har jeg set dig som en tilsløret Skønhed indhyllet i Taagedis og med de snedækte Bjerge i det fjerne. Jeg husker et Sted, hvor der tales om „en smilende Idyl, hvis Bredder minder om Jean Pauls Land, fuldt af Lys og Solskin og al Høstens Rigdom“, og jeg forstaar, at det er dig.

Men jeg tør ikke blive her længere — jeg maa videre fort.

Der er kommen en underlig Uro i Blodet, og man ved ikke, hvorlænge man faar Lov at fare.

Folk river Aviserne fra Bladsælgerne og stimler sammen i store Klynger ved Avisopslagene. De utroligste Rygter svirrer om Ørene paa een, og at Krigen vil komme, er alle sikker paa.

Hvad skal vi da gøre?

Skal vi blive her og afvente Begivenhedernes Gang — eller skal vi straks begive os paa Tilbagevejen?

Ingen af Delene vil vi. Vi maa videre med det samme, for trods alt maa vi naa til de hvide Bjerge. Vi har set dem — og vi vil naa dem. Vi vil op over de blinkende Tinder og plukke Edelweis . . . . .

I Aften tager vi med Toget til Arth Goldau, og medens Natten sænker sit Slør over den urolige Verden, vil vi bestige Rigi-Kulm for i Morgen at se Solen staa op over de snedækte Alper. Maatte det blot være Fredens Sol!

Rigi-Kulm, d. 1. August.

Atten Hundrede Meter over Havet! Neden under os Skyer og Taage. Rundt omkring os de hvidglinsende Bjergtoppe, som vi endnu haaber at naa.

Aldrig har jeg set noget saa skønt, som da Solen stod op i Morges. Hvis vi bliver nødt til at vende om paa Grund af Krigen, vil jeg dog have den Trøst, at jeg har et Minde, som jeg aldrig vil glemme — et Minde om en Nat paa Rigi og en Solopgang over Alperne.

Vi tog fra Zürich i Aftenskumringen. En Landsmand og Ven — en Sønderjyde — som har sit Ophold her i Byen, fulgte os paa Vej. Vi gik langs Zurichsøens Bred, mens Taagedisen bredte sig om os, og Stjernetæppet hvælvedes over den angstfulde Jord. Hundrede og atter Hundrede af Lys tændtes for vort Øje, og Freden sank saa dyb og stille i den milde Sommeraften.

Men vi vidste eller havde en Anelse om, at ude i Verden var der Uro. At medens vi gik der, blev der maaske taget skæbnesvangre Bestemmelser, som om faa Dage, maaske Timer, kunde faa hele Menneskeheden til at ryste i Angst og Gru.

Ja, vi følte noget som en underlig Tyngsel over vort Bryst, og vi gik og talte saa dæmpet sammen, om hvad der muligvis kunde komme og skille os ad.

Dog havde vi alle gode Forhaabninger og søgte at tage frisk paa Forholdene. Min Ven, Sønderjyden, tog Afsked med os; men der var ligegodt noget underligt dvælende ved det Haandtryk, vi gav hinanden. — Forhaabentlig bliver det ikke det sidste.

Vi kom med Toget til Arth Goldau, en lille By ved Foden af Rigiberg. Vi kunde i den lyse Nat se langt ud over de grønne Marker og det gulnende Korn, der hang saa tungt med de fulde Aks mod den dampende Jord. Snart fo'r Toget raslende igennem en mørk Tunnel, der hist og her oplystes af en Fakkels flakkende Skær. Saa aandede vi igen den vaade Natteluft ind igennem Kupevinduet, mens vi stirrede ned ad en stejl Fjeldskrænt.

Ved Stationerne lagde vi Mærke til, at der blev afleveret nogle røde Plakater. Vi forhørte os om, hvad de indeholdt, og fik at vide, at det var Mobiliseringsordrer. Der var forresten flere fuldt monterede Soldater med Toget.

Efter en god Times Kørsel kunde vi skimte Vierwaldstättersøen — og de hvide Bjergtoppe. Det gule Maanelys spillede hen over dem og ned paa den stille, spejlblanke Vandflade. — Igen igennem en Tunnel, og vi er ved Maalet.

Klokken er 11, da vi begynder Opstigningen. En smal Vej bugter sig frem mellem nogle Fjæld-

hytter og op over Klipperne. Den er meget ujævn, gennemfuret som den er af Regnskyl, og hist og her stikker store Sten frem. Vi maa passe paa, at vi ikke falder, især da vi kommer ind i en tæt Granskov og knap kan se en Haand for os. Men snart er vi igen ude og allerede højt oppe.

Nede, hvor vi kom fra, ligger Arth Goldau med sine mange Lys, der i Mørket synes at tegne et stort W. — Er det et Tilfælde af underlig Art? . . . . Wilhelm Tell, Werner Stauffacher, Walther Fürst fra Uri — Navne, som for evigt er knyttet til denne Egn, rinder een i Hu, og Poesien bliver endnu skønnere.

Stundom gaar Vejen over opdyrkede Pletter og langs græsrige Skraaninger, og de mange smaa Vildbække kommer rislende ned imod os. Og hvad er det? — Derhenne, hvor Skoven igen begynder, er der noget, som rasler og spøger. Der lyder Bjældeklang og dumpe Drøn . . . . . Det er Køerne, som søger halvvilde omkring heroppe i det store Øde og finder deres Føde, som de vilde Dyr.

Hvor er der stille og skønt alle Vegne!

Det dufter af Blomster og moden Korn, og Duggen væder de viftende Grene. Stilhed og Storhed! Det er det, der stemmer Sindet.

„Standser, lytter du engang,
vil du faa at høre
Ensomhedens store Sang
bruse til dit Øre.

Blot en Fjældbæk risler kvikt,
blot en Smaasten ruller,
føres hid den glemte Pligt
med en Verdens Bulder".

. . . Inde i Skoven kommer vi til en Bjælkehytte — antagelig bestemt til Hyrdernes Ophold i ondt Vejr. Den er tom, og vi tager den i Besiddelse. Saa faar vi Madposen frem, lld paa Kogeapparatet, som vi naturligvis har med, og snart sidder vi og nyder en varm Suppe i de nu ret kolde Omgivelser.

Klokken var mellem 2 og 3, og endnu anede vi ikke noget om, hvor langt vi havde til Maalet. Vi maatte skynde os videre, at ikke Solen skulde overraske os.

Endnu var det mørkt, og Vejen blev smallere og smallere. Ofte gik den langs bratte Afgrunde med Rækværk ved Siderne, som vi maatte følge med Haanden.

Pludselig saa vi Lys forude, dog uden helt at være sikker paa, om det kom fra Menneskers Boliger, eller det var en klar Stjerne. Da vi kom nærmere, saa vi, at det var fra et Hus, et Hotel, og det styrkede os i vort Haab om, at vi nu nærmede os Toppen.

Vi blev nu mere ligegyldige med at følge Vejen, som forresten ogsaa snart havde delt sig i saa mange, at vi ikke vidste, hvilken der var den nærmeste til vort Maal. Vi kravlede opad høje Skraaninger og gik over sumpede Marker, hvor Kreaturerne laa i Ro og Mag og tyggede Drøv, men nu rejste sig, forstyrrede i

deres Morgenhvile, og saa' dumme og dorske efter os.

Omsider kom vi til Jernbanen, som fra een af Smaabyerne ved Vierwaldstättersøen fører til Toppen af Rigi, og denne fulgte vi til Maalet.

Klokken var nu godt 4, og vi havde altsaa brugt 5 Timer til vor Vandring. Koldt var det heroppe i den tidlige Morgen. Det havde begyndt at lyse af Dag, saa Udsigten over de snedækte Bjerge og den storslaaede Natur klaredes mer og mer. Endnu før Solen var kommen over Synskredsens Rand, begyndte den hvide Sne paa „Jungfrau" og „Finsterahorn" at gløde, og der stod en Guldbræm om den østlige Horisont.

Nu kom det vidunderlige Syn, der ikke lader sig beskrive. — — Langsomt hæver den gloende røde Kugle sig op over Bjergene. Et Væld af Lys og Farver spiller ud over den rige, dødsstille Natur. Alskabningens Kilde for Lys og Varme velsigner den kolde, dybtslumrende Jord, og Klangen fra Hyrdernes Horn i det fjerne forkynder, at nu er Dagen igen inde til Liv og Arbejde.

„Morgenstund har Guld i Mund", synger vi; men om nu det røde Guld og de glødende Farver var een et Varsel om en blodig Jord.

Gud lade det ikke ske!

Singen, Søndag Morgen,
den 2. August.

Saa blev det lige godt et Tilbagetog. Saa skulde man dog — som Moses — kun se det

„forjættede Land“, men ikke selv komme der. Nu forstaar jeg noget af den Smerte, han maa have følt, da han var draget saa lang en Vej mod sine Længslers Maal og saa fik at vide, at han aldrig skulde naa det.

O Drømmenes Land, du elskelige Svejts! Jeg har stirret mig blind paa dine hvide Alpetoppe, og nu har jeg vendt dig Ryggen som en saaret Flygtning . . .

Jeg sidder paa en lille Landstation paa Grænsen mellem Tyskland og Svejts. Vi er flere Hundrede Udlændinge, som her er indespærrede. Toldbetjente og tyske Soldater staar Vagt ved alle Udgange. Vi maa ingen Steder komme — foreløbig, ikke engang til et Hotel, som ligger en halv Snes Skridt borte. Da vi ønskede Mad derfra, fik vi det bragt hertil og rakt ind imellem Tremmerne paa det høje Plankeværk ud imod Gaden. Vi er som i Fængsel, og vi ved ikke endnu hvorfor, eller hvorlænge det skal vare. Det er ganske besynderligt. — Men vi tager det altsammen fra den gemytlige Side. Endnu er der ingen, som ved, om der virkelig er erklæret Krigstilstand.

— — —

Vi tog fra Rigi-Kulm i Gaar ved Middagstid og naaede hen ad Aften til Bjergbanens Udgangspunkt, Wegger, en lille By ved Vierwaldstättersøen. Smukt var der alle Vegne, og en vidunderlig Sejltur havde vi i den maanelyse Aften ind til Lucern, Turistverdenens Centrum. Den gulgrønne Vandflade var saa stille og blank, og de

høje Bjerge omkring Søen hævede sig majestætisk med deres hvide Toppe imod det dunkle, guldfarvede Himmelhvælv. Men nu var ogsaa snart Idyllen forbi.

Da vi kom ind til Lucern, kunde vi mærke en foruroligende Stemning. Vi vidste, at det var Svejts's Grundlovsdag, og at der i den Anledning skulde være Nationalfester i Byen; men i Stedet for kom vi nu til at overvære en Fredsdemonstration i Gletschergarten, hvor Thorvaldsens berømte Monument „Svejtserløven" findes. Den er udhugget i en vældig Klippe og var oplyst af en Mængde elektriske Blus. En stor Folkemængde havde samlet sig derude, og unge, begejstrede Mænd holdt Taler under livlig Tilslutning fra Tilhørerne.

Hen paa Aftenen ved 11-Tiden gik vi ind i en Restaurationshave. Her nød vi et Glas Vin til en Cigar og sad og lyttede til Tonerne fra et stort Hornorkester. Der var mange Mennesker omkring. Ogsaa de nød den stille Sommeraften og sad og talte hviskende over Bordene, som havde de allesammen et fælles Emne. Naar Musikken tav, bragede der en Klapsalve løs; men saa blev der igen saa stille. — —

Jeg fik fat i en Avis. — Jeg havde ingen Nyheder faaet det sidste Døgn og anede, at der var sket noget vigtigt i Mellemtiden.

Jeg kiggede lidt her og der paa nogle foruroligende Meddelelser om Tilstanden i Europa: Mobiliseringen i Rusland, Kejser Wilhelms bratte

Hjemkomst fra sin Norgesrejse o. s. v., til jeg standsede ved Beretninger fra „Kopenhagen". —

Hvad Nyt? . . .

Øjnene spilede sig op, og jeg læste med Spænding. Det første var imidlertid meget fredeligt. Den franske Præsident Poincarè ventedes til København paa Gennemrejse fra Rusland. —

Ja saa! Det tydede jo da ikke paa noget slemt.

Men saa kom der nogle nervespændende Beretninger om Minespærring i Bælterne, tyske Torpedobaade i Østersøen, Flyvere ved Sjællands Kyst o. s. v., sandt eller usandt, hvad ved jeg; men det var noget, som angik mig mere end alt det andet.

Al Nydelse var med det samme forbi. Cigaren, Vinen, Menneskene omkring mig — intet ænsede jeg i det Øjeblik.

Men saa paa een Gang bruste der en kendt Melodi i mit Øre. Folk sprang op fra Bordene, og med varm og kraftig Røst til Orkesterets Spil sang de en Sang, som jeg — underligt grebet — nynnede med paa mit eget Maal:

„Gud skærm vor Konges Hus,
Fjenden med Vælde knus,
skænk os din Fred!
Kraft læg i Kongens Arm,
Mod i hver Borgers Barm,
at han i Krigens Larm
kækt staar bered'!"

— En gammel patriotisk Sang, som nu dukkede frem i min Tanke.

Og de andre, de sang — sang, saa det mærkedes, at der var Glød i Sindene. Det var et lille Folk som mit derhjemme — et frit, dygtigt og fredelskende Folk, der fik Luft for den Angst, der havde grebet det, om at hvirvles med ind i en europæisk Krigsdans. — —

Da Sangen var til Ende, blev der igen tyst. Men efter at have tilbragt en urolig Nat paa et overfyldt Hotel løste vi den næste Morgen Kl. 6 Hurtigtogsbillet til Berlin.

Det var slet ikke nogen let Sag at komme med Toget, for der var en Trængsel og Masen paa uden lige. Man formelig stormede Togene — ofte med store Bagager, mens dog meget maatte blive liggende og taarnede sig op i store Dynger paa Perronerne.

Mange Ansigter var præget af Bekymring og Uro, mens andre saa glade og fornøjede ud. Det var et helt Kaos af Mennesker og Tilstande. —

Det lykkedes da for os at komme med, og med endnu større Spænding, end da vi for et Par Dage siden drog sydpaa, gik det nu nordpaa imod Grænsen ved Schafhausen.

Paa Banegaarden i Zürich var der formelig Panik, og Militæret, som havde taget Opstilling alle Vegne med Rifler og blanke Bajonetter, maatte hjælpe til at holde Orden.

Alt gik imidlertid godt og vel, ligetil vi naaede her til Grænsen. Da Toget havde gjort Holdt, kom nogle Toldbetjente ind og eftersaa vore Papirer og vort Rejsegods. Alle Udlændinge blev udviste af Toget, og vi maatte staa og se

paa, at det kørte videre, uden at vi kom med, endskønt vi havde Billet.

Det bliver nok ikke for det første, at vi naar til Berlin.

For lidt siden kom der et Tog nordfra. Lige før dets Ankomst blev vi allesammen beordret ind i Ventesalen og Dørene lukket for os. Vi forstod ikke, hvad det betød, men da Toget kom, fik vi det at se. Der blev nemlig foretaget den samme Undersøgelse som i vort Tog, og alle Udlændingene kom til at gøre os Selskab.

Hvorlænge, er der ingen, der ved.

Vi er formodentlig de første Krigsfanger, som Tyskland har taget. En Fotograf har allerede benyttet sig deraf og slaaet en Plade; den var værd at faa.

Stuttgart, Søndag Aften,
den 2. August.

Ja, saa naaede vi saa langt; men hvordan og hvornaar kommer vi hjem til Danmark? Nu skulde vi efter Bestemmelsen omtrent have været i Berlin, og saa sidder vi her i Würtenbergs Hovedstad uden Udsigt til at kunne komme længere. Den er ellers ikke hyggelig!

Vi kom hertil ved 7-Tiden efter en ret eventyrlig Fart over Grænsen. Da vi nemlig havde været i Singen til henimod Middagstid, kom der Meddelelse om, at alle Udlændinge fra neutrale Stater maatte rejse videre. Vi kunde altsaa skønne, at der virkelig maatte være erklæret Krigstilstand,

men ogsaa til vor store Glæde, at Danmark endnu var udenfor.

Vort Humør steg yderligere, da det viste sig, at vi skulde rejse videre med Ekstratog, nemlig tre Kreaturvogne, trukket af et gammelt Lokomotiv. Vi maatte alle hen til Kreaturrampen for at komme ind i Toget. Der var naturligvis nogle fine Damer, som tog fortrædelig paa Situationen, og forresten ogsaa et Par Herrer; men vi var mange, som tog det hele med et godt Humør, der kastede Glans over det alt andet end appetitlige Ophold i Svinevognen.

Med Sneglefart gik det nu nordpaa, og vi naaede op ad Dagen Forbindelsen med et ordinær Persontog, som vi kom med her til Stuttgart.

Banegaarden var stærkt bevogtet af Militær, og i Byen var vældigt Røre. Da vi gik op ad Gaden — vi havde i det babelske Virvar i Singen truffet en Landsmand — kom en Betjent hen og spurgte os, hvor vi kom fra, og hvad vi søgte. Vi sagde, at vi søgte et Logi, og han svarede nok saa flink, at vi kunde følge med ham; han skulde nok vise os Vej. Det var vi naturligvis glade ved, og vi gik og talte indbyrdes sammen om de flinke Tyskere. Men om Forladelse! — — Da vi skulde til at se paa Hotellets Navn, stod der: „Polizeiamt".

Vi var altsaa gaaet lige i Fælden.

Heldigvis havde vi en god Samvittighed, og efter et Krydsforhør og en ret flygtig Undersøgelse af vort Rejsegods og vore „Legimitationspapirer" slap vi igen paa fri Fod. Den samme Betjent,

som havde „hugget“ os og derved muligvis tænkt, at han havde gjort en god Fangst, var nu saa elskværdig at vise os til et rigtigt Hotel, hvor vi nu er og befinder os rigtig vel.

Vi er nylig kommen hjem fra en Tur igennem Byens Gader. Det var et sandt Virvar at færdes i. Vi standsede og læste nogle af de mange Plakater, der var slaaet op rundt om paa Plakatsøjler, i Vinduerne og paa Husene, og blev snart klar over, at Krigen var uundgaaelig. De røde Mobiliseringsplakater fortæller det. Telegrammerne forkynder allerede om de første Fjendtligheder mellem Tyskland og Rusland, og Frankrig skal ogsaa have erklæret Krig.

Et Sted læste vi om franske Flyvere, der skulde have bombarderet Nürnberg, og et andet Sted om franske Spioners Forsøg paa at sprænge „Hohenzollernbrügge“ i Luften; men man kan vel ikke helt regne med de mange Rygter.

Store Menneskeskarer drog igennem Gaderne med Sang og Leveraab, og da en Bil med en eller anden højtstaaende Militærperson i susende Fart delte Mængden, var der ingen Ende paa Begejstringsudbruddene. Fra Kafeer og Restaurationer lød den vildeste Støj, og da et Par Udlændinge et Sted ikke vilde rejse sig under Sangen: „Deutschland, Deutschland über alles“, fik de alle mulige løse Genstande som Kopper, Flasker, Cigarbægere o. l. kastet efter sig, saa de hurtigst muligt maatte forsvinde.

Det er nogle frygtelige Forhold vi gaar ind under. Jeg vilde ønske, — naar jeg nu om lidt

gaar til Ro —, at jeg i Morgen kunde vaagne hjemme i Danmark.

Eisenach,
Tirsdag, d. 4. August.

Hvad er det dog for en Verden, vi pludselig er kommen til at leve i. Det er som om Menneskene slet ikke er de samme som før, ja, som om alt er bleven forandret. Med onde, mistroiske Blikke ser man paa hinanden, og det er, som man aner noget raat og vildt i den menneskelige Natur, som man ikke før har vidst af, men som gør een saa underlig utryg og forstemt. Hvor er Krig dog forfærdelig!

Her sidder man paa et stort folketomt Hotel i Eisenach og ved knap, om man maa være her. Den lille, tykke kravbrystede Kelner med de svage, ømt fredede Spirer til et Kejser-Wilhelms-Skæg vimser omkring og sender skulende, mistænksomme Blik efter een, naar man mindst tænker det. Nylig stod han og gjorde lang Hals for at se, hvad jeg skrev; men da jeg ugenert fortsatte dermed, rettede han et Par Spørgsmaal til mig paa engelsk. Jeg svarede naturligvis: „Kan nicht verstehen". Og han smilede overlegen og gav sig til at viske Støv af de tomme Pladser.

Da jeg i Aftes spurgte ham, om vi kunde faa en Vogn til Wartburg, saa' han paa mig, som var han lige falden fra Maanen, og spurgte nok saa dumt om, hvad vi vilde der. Da kunde jeg

ikke bare mig for et Smil og sagde, at det kom jo ingen ved. Men derved blev han naturligvis for Alvor nysgerrig.

Ak ja! Vi kommer nok ikke til Wartburg denne Gang. Om en Times Tid gaar Toget nordpaa, og saa maa vi i Følge Politiordre tage med, ellers har vi Udsigt til at faa gratis Logi i „Spjældet".

Jeg skal nu fortælle, hvad vi har oplevet paa Turen fra Stuttgart og hertil, skønt jeg føler mig ilde tilpas ved at tænke derpaa.

Det var slet ikke nogen let Sag at komme med et Tog fra Stuttgart den næste Dag. Der var ikke længer noget, som hed ordinær Toggang. Soldaterne myldrede her og der og overfyldte alle Togene. Omsider lykkedes det for os at komme med et overfyldt Eksprestog, hvor der var baade civile og militære mellem hinanden.

Med ilende, slingrende Fart gik det henover det smalle Jærnspor. Soldaterne sang og larmede, og et Par af dem gik og paraderede frem og tilbage i Ydergangen med sleben Bajonet og mistroisk Mine. Man sagde, at der var Spioner med i Toget.

Pludselig holdt vi ved en lille Landstation. I samme Øjeblik ser jeg to Personer springe ud af Toget og sætte i ilsom Trav hen over Jernbanesporene.

Menneskemængden udenfor raaber op: „Spioner! Spioner! — Halt! Halt!"

Jeg ser nogle Soldater sætte efter Flygtningerne

og gribe dem. De gør Modstand, men et Par Stød i Underlivet, et Kolbeslag i Hovedet, saa Blodet sprøjtede frem, — og de ligger paa Jorden med en hylende Menneskemængde omkring sig.

Toget kører videre — Gud ske Lov! For vi havde set nok. Hvem de var, og om de virkelig var Spioner, ja, jeg ved det ikke, og vi skulde nok lade være at spørge nogen. Men fra det Øjeblik forstod vi, at Krigen havde begyndt for Alvor, og at Menneskeliv nu var for intet at regne. Hvem ved? — Maaske ogsaa Turen kom til os ved en Hændelse? — Nu tog man det nok ikke saa nøje med Skyld eller Uskyld. — —

Vi sad stille hen og turde næsten ikke tale af Frygt for at røbe vort Maal og vække Mistanke. Den vildeste Spionfrygt greb om sig og stod tegnet i Folks blege Ansigter. Der skulde aabenbart ikke meget til at vække Opmærksomhed, saa det var nok klogest „at synge med de Fugle, man var iblandt“.

Paa en Station, hvor vi en 3—4 Timer maatte vente paa et Tog, som kunde føre os videre, havde vi — trætte og sløve, som vi var — taget Sæde paa en Bænk ude paa Perronen. Vi sad som Tilskuere til det brogede Virvar omkring os. Alle havde travlt. Det ene Tog kom kørende efter det andet, overfyldt med Soldater, Heste, Kanoner o. s. v., og de tyske Sange og Vittigheder lød rundt omkring, — kun vi holdt os uden for alle Ovationer.

Efterhaanden følte vi os betragtet af mange

mistænksomme Blikke, og snart stod der en Soldat med opplantet Bajonet foran os og vilde se vore Papirer. De var imidlertid ikke gode nok — ingen af os havde Pas — og værsgod: Tre Skridt fra Livet — marsch!

Mens Folk stimlede til i stort Opløb, førtes vi nu — med Bajonetten i Hælene — til Kommandanten. Det blev dog kun til et Forhør med den sædvanlige Visitation, og vi var igen paa fri Fod — en Erfaring rigere. Lignende Oplevelser havde vi flere af.

Forøvrigt har det været interessant at lægge Mærke til, hvor lidt der behøves for at slippe igennem Skærsilden. En af mine Rejsefæller er i Besiddelse af en gammel Skudsmaalsbog, fra engang han som ganske ung opholdt sig i Sønderjylland. Den viser han frem, naar nogen kommer og visiterer os, og som Regel er de saa tilfredse. De tror formodentlig, at han er Sønderjyde.

Endnu mere morsomt er det med en anden Rejsefælle, som er Lærer. Han han tilfældig — før han rejste hjemmefra — faaet en ministeriel Skrivelse stukket i Lommen, og naar han med en værdig Mine peger paa det store Laksegl og siger: Kultusministeren — har det som Regel en sælsom Virkning. Mangen Soldat har straks gjort Honnør og ladet os fare uden videre, og det er vel ikke umuligt, at min Rejsefælle er blevet antaget for en højere ministeriel Embedsmand.

— — —

Ved alle Stationer og langs Jernbanen stod Militær paa Vagt eller bevæbnede civile Personer — mest gamle Mænd og dunhagede Fyre.

Ud over Markerne var der stille. Kun hist og her saa man Kvinder og Børn i Færd med at indhøste den kostbare Sæd. De Mænd og unge, kraftige Karle, som før gik der og røgtede deres fredelige Dont, har nu faaet andet at tænke paa. Naar man nu ser dem — i de med Blomster og Grønt festligt pyntede Tog — som larmende, vildtsyngende og halvpaaklædte Krigskarle drage afsted mod den blodige Skueplads, skulde man tro, at det var helt andre Mennesker.

Humøret er som Regel godt og giver sig Udslag i brovtende Raab og vandede Vittigheder. „Grüsz den Zar!“ eller „Nach Paris!“ høres overalt, og Jernbanevognene er overmalet med frygtelige Krigsbilleder, der skal illustrere Fjendernes Ødelæggelse. Unge Piger staar rede ved alle Stationer med varm Kaffe og Brød, som med Begærlighed sluges af de overmodige Forsvarere af „das grosze Vaterland“.

Vi har dog ogsaa flere Gange været Vidne til gribende Optrin, naar Soldaterne sagde Farvel til deres Hustru og Børn. Naar man saa, hvordan de ved Togets Afgang rakte Armene imod hinanden, og Taarerne fik frit Løb — ja, da havde man oplevet noget skønt og rørende mellem alt det vilde. — — —

Da vi i Aftes kom her til Byen, søgte vi til dette Hotel og gik straks i Seng.

I Morges gik vi til Posthuset for at hente nogle Breve, som een af mine Rejsefæller ventede hertil — poste restance. Vi blev imidlertid henvist til Politistationen med den Besked, at udenlandsk Post ikke maatte udleveres uden Politiets Tilladelse. Vi gik saa til Politistationen, og en ny og omstændelig Undersøgelse af vore Papirer begyndte.

Der var ingen af de tilstedeværende Embedsmænd, som kunde læse Dansk, og vi fik snart en Anelse om, at de antog os for fjendtlige Spioner. Vi blev prøvet i baade Engelsk og Fransk; men af gode Grunde kunde vi let bestaa Prøven.

Saa blev der hentet en russisk Fange for at prøve, om han kunde læse vore Papirer eller tale med os; men det kom der selvfølgelig ikke noget ud af. — Jeg ser ham staa der inden for Døren ved Siden af den svære, pansrede Politimand — spinkel og bleg, rystende over hele Kroppen og med Ængstelse præget i hver Mine. Formodentlig en stakkels uskyldig Turist, der med mange andre maa dele den ulykkelige Lod, som Krigen saa overraskende har ført ind over Menneskene.

Imidlertid var der blevet sendt Bud efter en Overlærer, og nu kom han og forsøgte at granske vore Papirer, men — forgæves!

Heldigvis kendte han en Professor, som kunde Dansk, og efter at han var blevet hentet og havde udtydet vore „verdächtige“ Papirer, begav vi os i Følge med Professoren og en Politiem-

bedsmand til Posthuset for at faa de ventede Breve udleverede. Vi var vældig spændt paa hvordan det skulde gaa og blev unægtelig lettede om Hjertet, da det viste sig, at der var slet ingen Breve kommen. — Baade Professoren og Politiembedsmanden blev noget lange i Ansigtet og vi fik en meget skarp Paamindelse om at forlade Byen hurtigst mulig, da vi ellers vilde blive sat fast.

— — —

Saadan staar altsaa Sagerne i Øjeblikket, og vi gør nok klogest i at komme bort herfra hurtigst muligt.

Hvor ærgerligt, at man er i Eisenach og kan se Wartburg — men ikke faa Lov at komme derop.

Luther! Luther! — Dit Navn lyder i mine Øren, og dig tænker jeg paa, ved hvert Skridt jeg tager i denne By.

Gøttingen, d. 5. August.

Ja, vi slap jo da fra Eisenach; men hvordan vi kommer vel herfra og hjem til Danmark, er ikke godt at vide. Vi er Krigsfanger og maa nok give os ind under det tyske Riges „Beskyttelse“, som det hedder. Særlig begejstrede derfor er vi dog ikke.

Det var unægtelig en drøj Rejse hertil. I Gaar rullede vi paa Jernbanen hele Dagen og kom først hertil i Aftes ved 11-Tiden. Vi tog Plads i Ventesalen for at vente paa næste Tog, der skulde gaa ved 3-Tiden om Natten.

Der var Larm og Skrig rundt omkring. Det ene Tog kom susende efter det andet, overfyldt af Soldater, Heste og Kanoner og pyntet med Blomster og Grønt, som var det et Tog med hjemvendende glade Skovgæster.

Officererne løb frem og tilbage og gav deres Ordre. Soldaterne hang ud af Vinduerne og raabte og sang, og den kvindelige Betjening havde travlt med at bringe dem Fødevarer.

Efterhaanden var der kommen mange unge Karle ind i Ventesalen. De fleste skulde „i Trøjen“ og videre til Krigsskuepladsen; de sad og hang saa triste over deres Papæsker med den nødvendigste Bagage.

Saa pludselig kommer der en Officer buldrende ind. Han farer fra den ene til den anden af de ventende og spørger i ophidset Tone og med et bistert Ansigt:

„Wo fahren Sie? — Wo fahren Sie?“ (Hvor skal De rejse hen?)

Og enkelte, som ikke skulde være Militær, greb han brutalt i Nakken og smed paa Døren.

Vi skyndte os hurtigst muligt ud, da vi ikke satte Pris paa en saadan Medfart og endnu mindre brød os om, at han skulde vide, vi var Danskere. —

Saa tog vi da Plads paa vor Bagage udenfor paa Perronen og sad snart og halvsov, trætte som vi var af den megen Tummel og besværlige Rejse.

Da vaktes vor Opmærksomhed pludselig af en dirrende Nyhed i Luften. Det gik som en

Løbeild fra Mund til Mund og gav sig Udslag i en pirrelig Nervøsitet:

England har erklæret os Krig!!

Det var en Overraskelse, som var tydelig at mærke: England, Havenes Behersker, Konkurrenten til Verdensmagten! Det betød noget . . .

Omsider listede vi ind i et Tog for at prøve paa at komme videre; men det var at rende lige i Fælden. En tysk Officer greb mig i Armen og vilde se min „Legitimation", men mine Papirer duede nu ikke længer: „Herraus!" — ud igen og samme Vej med mine Rejsefæller og et Par andre „Däner".

Vi blev saa under Bevogtning af et Par Soldater med skapladte Geværer og nogle frivillige Studenter, der gik med Revolvere rettede imod os, ført gennem Byens Gader til Politistationen, mens en Flok af Nattens grønne Ungdom peb efter os og trøstede os med, at vi skulde skydes.

Vi blev foreløbig ført til Politistationen, hvor det sædvanlige Forhør gentog sig. Vort Rejsetøj blev nøje efterset Stykke for Stykke. Vi maatte vende vore Lommer og lade os undersøge fra Top til Taa. Noget af det mest mistænkelige, vi havde, var et Turistkort over Rhinlandene og saa en stor Brødkniv. Kortet beholdt de, men Kniven fik vi da Lov til at putte i Posen igen efter en lang Forklaring om, at vi var paa Lystrejse og havde vort eget Spisekammer.

Saa blev vi af en stor, svær Fangevogter ført op ad en Mængde Trapper, der stærkt var præget af mange Forbryderes tunge Skridt, kom til en

lang, halvmørk Gang og standsede foran en lille Celle med en svær Jerndør for.

Da den blev lukket op, slog der os en fæl Dunst i Møde, og vi saa ind i et lille, skummelt og uhyggeligt Rum, hvor en 3—4 Mennesker væltede sig brummende omkring paa de nøgne Brædder.

Men skal vi da virkelig derind, — tænkte jeg og gøs. Vi bliver jo behandlet som virkelige Forbrydere.

Langt fra trøstende var det at høre, at kun to af os skulde derind. Der var saa overfyldt Hus, kunde vi forstaa, at det var nødvendigt at stuve Publikum godt sammen.

Vi bad nu Fangevogteren, om ikke vi kunde faa Lov at være sammen, men han lod til at være ganske urokkelig. Imidlertid kom der en Student til, een af dem, der havde ledsaget os, og ved hans Mellemkomst lykkedes det for os at komme i samme Rum. Vi kom ind i en anden lignende Celle, hvor en ung Student, der om Aftenen havde lavet Tumulter paa Gaden, var ved at sove Rusen ud. Han maatte nu vige Pladsen for os, 4 „Däner“, der fyldte godt i den lille Celle.

Da den tunge Jerndør var lukket, følte vi baade Befrielse og Ængstelse. Vi havde nu i flere Dage flakket om i Frygt for Mistanke og Soldaternes Raahed, saa det var en vis Lettelse at komme i „Beskyttelse“ bag de tykke Mure. Men paa den anden Side: Hvad vilde Dagen i Morgen bringe? Og hvad skulde dette føre til?

Vi var imidlertid for trætte til at tænke meget paa det den Nat; vi trængte til Søvn og Hvile. Sengen kom let i Orden. Den bestod af en Træbriks og det nøgne Stengulv, og der var ingen Fare for at trimle af den, da Cellen ikke var større, end vi lige kunde ligge der ved Siden af hverandre.

En ældre Mand og min Rejsefælle, der havde faaet en vældig Tandbyld og det sidste Døgn haft voldsom Tandsmerte, tog Plads paa Træbriksen. En ung Arkitekt og jeg lagde os paa det kolde Stengulv, og snart sov vi de retfærdiges Søvn.

Forinden hørte jeg — til stor Trøst og Beroligelse — min ældste Lidelsesfælle med barnlig Fromhed sige det Vers, som engang var min Barnebøn:

„Nu lukker sig mit Øje,
o, Fader i det høje
i Varetægt mig tag!
Fra Synd og Sorg og Fare
din Engel mig bevare,
som ledet har min Fod i Dag".

— — — — — — — — — — — — —

Da vi vaagnede, var det op paa Formiddagen, og vi følte os sultne. Vi var unægtelig noget spændt paa, hvad Dagen vilde bringe, og satte os til at forhandle om Udsigterne for vor Silling.

Heri blev vi afbrudt ved, at Fangevogteren kom for at bringe os i et nyt Forhør, der dog hurtig blev overstaaet. Og vi gjorde nu til fæl-

les Overraskelse og Glæde Bekendtskab med 3 andre Danskere — 2 Arkitekter og 1 københavnsk Lærerinde — der var indfanget senere paa Natten.

Alle vi „Däner“ blev saa under streng Bevogtning ført til denne Skole, hvor vi nu befinder os. Vi bor i et Klasseværelse paa 2den Sal og har faaet Lov til at tage al vor Bagage med herhen. Uden for vor Dør staar 3 Mand Vagt med skarpladte Geværer, og det er blevet os meddelt, at vi foreløbig maa slaa os til Ro her. Hvis vi har Penge, kan vi faa hentet Mad i Byen, ellers vil vi komme til at leve af almindelig Fangekost.

Heldigvis har vi da endnu nogle Penge, og vi har lige faaet serveret en solid tysk borgerlig Middag med Suppe og Oksekød.

Det smagte!

Gøttingen, d. 6. August.

Det er en underlig Tilværelse, vi fører her; men vi er mange om at dele Skæbne, det trøster.

I et Klasseværelse herinde ved Siden af er der 14 Krigsfanger af forskellig Nationalitet og Erhverv. Vi omgaas dem frit — under Opsyn naturligvis — og forsøger at udveksle Tanker med dem. Det er for Størstedelen Englændere; men der er ogsaa nogle Russere og 2 Japanere. En engelsk Dyretæmmer liver af og til op paa Situationen ved sine Krøniker og Krumspring. Han har ingen Penge og maa derfor leve af Fangekost: Vand og Brød og lidt Rissuppe.

2 engelske Undersaatter fra Sydamerika er ogsaa blandt Fangerne. De læser ved Universitetet her i Gøttingen, og da det netop er i Eksamenstiden, volder det dem en Del Bryderi. De maa føres til og fra Eksamensbordet under militær Bevogtning.

Tiden søger vi at fordrive, saa godt vi kan. Vi har faaet nogle tyske Bøger at kigge i, og vi har faaet Lov til at skrive hjem, men kun paa Tysk, saa det kniber at faa noget sat sammen. For Tiden er der 4 Mand i Lag med at spille Kort; den ene af dem er endda een af vore Vogtere, saa det gaar altsaa helt kammeratligt til.

Vi har spurgt dem ad, hvorlænge vi skal være her; men det ved de ikke noget om, De siger, at det er for vor egen Skyld, vi er bleven opholdt her. Vi er ikke Fanger; men vi er kommen under det tyske Riges Beskyttelse, saalænge Mobiliseringen gaar for sig, og naar den er overstaaet, faar vi antagelig Lov at rejse hjem.

Det tror vi nu ikke rigtig paa. I det mindste er det en meget yderliggaaende og samvittighedsfuld Beskyttelse, som vi helst vilde være foruden. Man kan ikke engang faa Lov at forrette et naturligt Ærinde uden at have Skildvagt ved Døren . . .

I Nat ved 2-Tiden blev der slængt et Par store Knipper Havrehalm ind til os. Det rodede vi os ind i — som en Flok Grise, og sov ved hinandens Side, 7 Mand stærk. Lærerinden maatte dele Kaar med vi andre, men i Dag er

der dog blevet sagt til hende, at hun kan faa sit eget Værelse.

Vi sov til op ad Formiddagen, stod saa op og fik Halmen rystet af os, saa godt vi kunde. Saa holdt vi Storvask den ene efter den anden, og kom snart til at se helt ordentlige ud. Det vil sige: man gaar snart og faar Fuldskæg, for vi har ikke faaet os barberet i flere Dage. — — Halmen har vi fejet sammen i en Krog, og noget har vi lagt op paa et langt Bord, hvor vi har lavet os en dejlig „Divan“ ved Hjælp af et rødt Vattæppe. Den er næsten altid optaget.

Vi vil haabe, at dette ufrivillige Ophold ikke skal vare alt for længe. Bare dog Danmark holder sig neutralt, ellers er jeg bange for, at vor Skæbne er meget usikker.

Lørdag, d. 8. August.

Ja, vi er her endnu — under den samme „Beskyttelse“ — — Tiden falder os usigelig lang — saa lang, at jeg synes, det er flere Uger, siden vi kom her.

Bare vi var vel hjemme i Danmark!

Og hvordan har de det der? — — Ja, det er den stadige Tanke, som plager os Dag og Nat. Det er vort daglige Samtaleemne, og det ligger man og grubler over paa det haarde, kolde Natteleje, mens Timerne snegler sig langsomt af Sted.

Danmark! Danmark!

Jeg synes, at det Navn har en Klang nu som

aldrig før. Derhjemme var i Grunden alle Mennesker Venner. Der var ikke disse mistænkelige og onde Blikke, som man nu kan føle sig forfulgt af — selv i Drømme. Der hørte man aldrig saa haard og raa en Stemme, som jeg har hørt den her, og som den endnu skurrer i mine Øren.

Sidste Nat drømte jeg, at jeg var forfulgt af mordlystne Soldater. Mit Sind var fyldt af Angst og Gru, og jeg saa, hvordan de greb en Mand i Struben, saa Ansigtet vred sig under Dødsangstens Rædsel.

Da jeg vaagnede, var jeg endnu dybt rystet, og jeg mindedes, hvad jeg oplevede paa Rejsen fra Stuttgart. Hvad jeg der saa' og hørte, vil jeg næppe nogensinde glemme . . .

Senere drømte jeg, at jeg var hjemme i Danmark. Jeg sad i den lille Have ved det hvide Hus. Roserne duftede, og Lærkerne sang. Der var Sol og Stilhed under Middagens blaanende Himmel. — — Jeg sad og læste og drømte — drømte om den Lykke, som var mig saa nær. —

Og saa vaagnede jeg og laa paa mit Halmleje og saa mig forvirret omkring. Jeg saa et Glimt af en Mand med en blinkende Bajonet i et Bøsseløb forsvinde ud af Døren, og med det samme var det mig klart, hvor jeg var, og at det var vor Vogter, der havde vækket mig ved sit natlige Eftersyn.

I Dag spurgte jeg ham om Grunden til, at vi endnu holdtes under Beskyttelse, og jeg fik saa at vide, at det egentlig var Englands Krigs-

erklæring, som var Skyld deri. Man var bange for, at Danmark skulde bryde sin Neutralitet og gaa mod Tyskland, men nu havde han set i Avisen, betroede han mig, at Danmark havde udsendt en ny Neutralitetserklæring.

Det glædede os naturligvis meget at høre det, og vi har nu faaet stærkt Haab om at faa Lov at rejse videre inden ret mange Dage.

Paa en Maade har vi det jo godt, hvor vi er. Det er blot, at Tiden falder os saa frygtelig lang, og at vi intet hører fra Danmark, lige saa lidt som vor kære derhjemme kan vide noget om vor Skæbne.

Hver Morgen, Middag og Aften faar vi Mad bragt ind af en Kone og hendes unge, kvikke — man kan godt sige smukke Datter. De er begge meget elskværdige, og den unge Pige er helt omsværmet af Kavalerer, saa man kunde fristes til at tro, at Amor driver sit Spil — til Trods for mange hindrende Forhold.

Konen har fortalt os, at hendes Mand og 5 Sønner er med i Krigen. Det er, som trænger hun til at tale med nogen, og det er flere Gange hændt, at hun er kommen ind med lidt ekstra Madvarer til os, og at vi saa har ført en lille Passiar. Et Par Gange har hun haft sit 1-aarige Barn med sig og ladet os kæle for det og lege med det. Det er unægtelig et rørende Bevis paa hendes Godhed.

Det kan stundom være oplivende at staa ved Vinduet og se ned paa Gadens Liv. Det ene Kompagni Soldater efter det andet kommer mar-

cherende taktfast forbi, og længe efter genlyder Musikkens Toner og den klangfulde Sang i vore Øren.

„Nun ade', du mein lieb Heimatland."

— — — — —

Børnene springer omkring og tripper med. Den unge Piges Kinder blusser, og den gamle Mand synker hen i Drømme.

Der er Begejstring overalt.

Neden for vore Vinduer er der en aaben Plads, hvor der staar en prangende Statue af Bismarck. Hver Aften samles der en Skare af Mennesker omkring den, og den er altid smykket med Blomster og Grønt. Der holdes Taler, synges Fædrelandssange og raabes Hurra for „das grosze Vaterland".

Og paa den anden Side Pladsen er der en Kirke. Der kommer af og til en lukket Vogn eller Bil kørende og holder for ved Kirkedøren. Ud stiger en Officer i sin skinnende ny Uniform og efter ham en ung, hvidklædt Dame, der følger ham ind i Kirken.

Vi hører Orgeltoner og Salmesang — og lidt efter kommer de ud igen, og vi kan tænke, at de nu er Mand og Hustru — — maaske kun for at være sammen nogle faa Timer . . .

Ja, der er saa meget til at sætte vore Tanker i Bevægelse og Tid til at tænke; men man bliver sjælden gladere derved.

Kun Tanken om Befrielsens Time kan glæde os, og vi haaber, at den maa komme inden saa længe.

Hannover, Mandag Morgen,
Kl. 12, d. 10 August.

Hurra! Hurra! vi er fri! — — Vi er paa Rejse hjemad til Danmark og sidder for Tiden i Ventesalen paa Hannover Banegaard. Her er koldt og uhyggeligt. Dørene gaar op og i for de kommende unge Karle, der ser tunge og modløse ud. De sætter sig her rundt omkring uden at tale til hinanden og sidder og venter paa Toget, som med hurtig Fart skal føre dem ind i Rædslernes Død.

Det er trist og knugende at tænke paa. — —

Men vi er nu fri og forhaabentlig inden ret længe hjemme i det kære Danmark. En velsignet Tanke!

Det var i Gaar Formiddag, at vi fik den glædelige Meddelelse. En gladere Søndag har jeg aldrig oplevet. Vi havde som sædvanlig faaet gjort vort Morgentoilette, ryddet Halmen til Side og faaet vor Davre. Jeg sad derhenne ved Vinduet og saa ud over den aabne Plads, hvor Folk kom gaaende højtidsklædte og med Salmebogen i Haand, stilende mod Kirken. Klokkernes Klang naaede til mit Øre, og jeg blev saa underlig blød i Sindet ved Tanken om at have været hjemme i Danmark . . .

Paa Solen jeg ser, det lider alt frem,
snart er det ved Højmessetide, —
o, den, som en Stund fik ønske sig hjem
blandt Folk, som paa Kirkevej skride!
Naar Solskiven stiger lidt, saa den staar
der midt over Skaret i Kammen,

da ved jeg, i Dalen Klokkerne gaar,
da ringer fra Taarnet det sammen.

Pludselig blev jeg revet ud af disse Tanker ved, at en Officer træder ind og melder koldt og knapt som en Kommando, at vi maatte „weiter fahren“, naar hver af os vilde købe et Pas til 3 Mark.

Vi sprang op med det mest straalende Glædesudtryk i vore Ansigter.

Om vi vilde købe et Pas til 3 Mark? — — Vi vilde saamænd have givet hele vor Ejendom, bare vi kunde slippe hjem.

I en Fart har vi vore Sager pakket sammen og følger med til Politistationen — naturligvis under tilstrækkelig „Beskyttelse“.

Ved Middagstid var alt i Orden, og vi førtes til Banegaarden med 4 Mand til Eskorte. Da alle Kupeer i Toget var fuldt optaget, var der nogle rejsende, som maatte vige Pladsen for os, og som af den Grund ikke saa helt mild til os.

Vi var nu helt ovenpaa.

Det var et befriende Suk, vi drog, da Toget satte sig i Bevægelse, og vi kunde tage Afsked med Gøttingen. Vi havde temmelig sikkert allesammen et Hurra paa Læben; men klogeligt tav vi det i os, og det er jo ikke godt at vide, hvorlænge Farten kan foregaa uden Hindringer.

Jeg tror for Resten, at man endnu ikke har sluppet os af Syne. I det mindste er een af vore trofaste Vogtere fulgt med hertil, og jeg saa ham før sende søgende Blikke efter os.

Det er nok bedst, vi er skikkelige.

Flensborg, Tirsdag d. 11.

Vi kommer lige fra et lille Visit paa „Flensborg Avis"s Kontor. Skønt ingen af os kendte Redaktør Christensen eller nogen anden i Redaktionen, syntes vi dog, at vi maatte op og hilse paa ham. Vi var jo Landsmænd, og det var, ligesom vi havde en Følelse af gensidig Glæde ved at se hinanden under disse Forhold, — skønt vi aldrig havde truffet sammen før.

Det var i sidste Øjeblik, vi kom. Redaktøren var ene paa Kontoret og stod just og lukkede nogle værdifulde Sager ind i et Jernskab.

„Det er forfærdelige Tider, vi gaar i Møde," sagde han lavmælt og saa alvorligt hen paa os. „Jeg venter hvert Øjeblik, at Politiet skal komme og beslaglægge alt her i Kontoret."

Vi talte nu med ham om de sidste Dages Hændelser og spurgte ham ud om Forholdene i Danmark. Til vor store Glæde kunde han meddele os, at mange af de Rygter, som vi havde hørt det sidste Døgn, var pur Opspind. — Der var bl. a. blevet os fortalt, at en engelsk Hær var gaaet i Land i Esbjerg, og at Tyskerne var trængt ind over den danske Grænse.

Vi fik den nyeste og maaske for lange Tider sidste „Flensborg Avis" i Lommen og trykkede hjertelig vor gode og djærve Landsmands Haand til Afsked.

Da vi gik ned ad Trapperne, mødte vi Politiet.

— — — —

Det er trist at færdes paa Gaderne her i Flensborg. Det ene Kompagni Soldater kommer mar-

cherende efter det andet — tunge, dumpe Lyde i Stenbroen og mørke, viljespændte Ansigtstræk rundt om. Det skærer een i Hjertet. Det er jo Landsmænd — Landsmænd, som i lange og trange Tider har staaet paa den yderste Post, og som nu til det sidste pligtopfyldende føres til den værste Prøve: at kæmpe og dø for Urettens Haandhævere.

Hvordan kan de dog holde ud? . . .

Jeg tænker paa de glade Ansigter, jeg sidst saa her i Sønderjylland — for ca. 3 Uger siden. — Hvor er Smilet blevet tungt og Sangene kolde! Man har imod dette intet oplevet — intet prøvet. Man har levet paa Livets Solside og knap anet de Trængsler og Kaar, der har martret deres Sjæle og givet Blikket det dybe og underfulde.

Det er tungt — saa skærende tungt, at de drager mod Syd til Skændsel og Død, mens en anden drager mod Nord til en ventende Lykke og Fred.

Og dog er der noget, som kaster Glans over deres sidste Spor . . . .

Onsdag Morgen, d. 12. August.

Hvor herligt, hvor lykkeligt at sætte Foden paa dansk Grund! Man er hjemme igen — hjemme, hvor Smilene lyser, og Snakken den gaar, saa man føler sig opfrisket ved en hvilken som helst Sludder — bare fordi den er dansk.

Hør, hvilke lystige Viser der synges. — Se, hvilken træg og godmodigt hilsende Morgen-

vandrer, man mødte der. — Hvis man ikke vidste det, skulde man have ondt ved at tro, at der er Krig ved vort Lands Grænser.

Men nu er man altsaa hjemme. Man kan igen faa sin gode Mad til de sædvanlige Tider. Man kan igen sove roligt om Natten i de sædvanlige Timer. Man er ikke længer udsat for at møde mistænksomme Blikke, at blive Vidne til Skændsel og Raaheder — som i Krigens Land. Hvor herligt! hvor befriende!

Danmark er et dejligt Land — saa rigt, saa skønt, saa dyrebart. Det har jeg aldrig følt som nu.

Naar jeg tænker paa i Nat, da vi nærmede os Grænsen. Hvilken spændt Forventning, hvilken Jubel af Fryd!

Efter at have haft Ophold i Woins i 7 Timer, kom vi endelig af Sted. Langsomt sneglede sig Toget mod Nord. Paa Sommersted Mark blev der igen en længere Afbrydelse, idet vi nemlig allesammen maatte rømme Kupeerne og lade dem og vor Bagage samt Legimitationspapirer undersøge. Det skete ved Hjælp af Lygter.

Saa kom vi igen ind i Toget og forberedte os til at køre ind over Grænsen. En hjemvendende Haandværkssvend, som havde flakket vidt omkring og ikke saa videre fin ud i Tøjet, gav sig til at frisere sig og tog en renere Flip paa, end den han havde.

„Man maa sgu se lidt ordentlig ud i Tøjet, naar man kommer hjem til Mutter Danmark," sagde han som en henkastet Spøg; men jeg mær-

kede en Klang i Stemmen, som gjorde mig saa usigelig godt.

Og saa sad man der og stirrede længselsfuldt ud over Markerne i den maanelyse Nat. Det gule Korn stod i Rader, og Duggen glimtede i Græsset som smaa Perler.

Hjertet bankede stærkere og stærkere. Vi syntes, vi saa Soldaterne røre sig bag Hegnene, og frygtede for, at Rygterne dog havde nogen Sandhed. Endelig — endelig er vi der, og med et dundrende Hurra kører vi ind paa Vamdrup Station.

Vi styrter ind i Ventesalen og griber den første den bedste Avis for at spore Nyt. Vi lytter begærligt og opmærksomt til enhver Samtale, der drejer sig om de sidste Tider, og vi spørger med baade Mund og Øjne.

Det var jo dog frem for alt det, der laa os paa Sinde: Hvordan staar det til herhjemme i Danmark?

Det var det Spørgsmaal, der især pinte os derude i det fremmede. Det var det, vi overalt, hvor tænkes kunde, søgte Svar paa, og som optog vore Tanker — langt mere end de store Begivenheder i Europa.

Hvor underligt — at nu vi igen er hjemme, hvor alt tilsyneladende gaar, som da vi rejste — nu er det, som om vi er udenfor det frygtelige, der sker, og som om det hele kun har været en ond Drøm.

Dog, ak — vi ved det alt for godt. Det er ingen Drøm. Det er den grusomste Virkelighed,

Og vi, som nu er sluppet godt hjem med nogle Indtryk derudefra, vi føler som ingensinde før, at Danmark er blevet os saa usigelig kær, og at man ingen Steder kan være saa tryg og glad som mellem de Mennesker, man kender og holder af, og som taler ens Modersmaal; thi:

Modersmaal er vort Hjertesprog
og løs er al fremmed Tale.

Syd og Nord for Kongeaaen under Krigen.

Af

Kristian Nygaard.

Det var en regntung Sommermorgen sidst i Juli 1914, at min Kammerat og jeg standsede foran den Bygning i Aabenraa, hvor det danske Dagblad Hejmdal bliver trykt. Vor Opmærksomhed samlede sig om en lille Seddel i Vinduet; paa denne stod der: „Østrig har tilstillet Serbien et Ultimatum!"

Vi var paa Ferierejse til Svejts og forstod godt, at Krigen, hvis den virkelig kom, kunde virke forstyrrende ind paa Rejseplanen; men hvem troede for Alvor, at Krigen vilde blive en Virkelighed.

Rejsen gennem Tyskland var rig paa morsomme og interessante Oplevelser. Dog mærkede vi allerede i Rhinegnen, at Udsigten til Krigen blev større. Paa den store Plads foran Banegaarden i Køln var der sort af Mennesker; de stod og læste de nyeste Telegrammer, som var opslaaet i Vinduerne i det store katolske Dagblad „Kølns Tidendes" Kontor. I et af Vinduerne saas et mægtigt Billede af Kejseren og hans seks Sønner, alle i Uniform og i Ilmarch fremad. Dette Billede var som et Symbol paa, at de var rede til at møde enhver Fjende.

Et Par Dage senere bragte et Iltog os ind paa Basel St., hvor vi bl. a. saa den tyske Mobiliseringsordre blive slaaet op.

Vi var i det dejlige Svejts. Et Land i Krig laa mellem os og Hjemmet. Naar og hvorledes skulde vi gense Danmark?

I hvor meget nyt vi oplevede af skønt og herligt i det natursmukke Svejts, saa endte Tankerne altid ved Krigen og Hjemmet. Det har siden ofte været mig en Sorg, at jeg ikke oplevede den Nat her i Danmark, da Lægdsmændene og deres Hjælpere var rundt i Hjemmene for at banke Folk op, hvor der var unge Mænd, der skulde møde ved Sikringsstyrken, den Nat, da Jernbanetogene rullede mod København med deres dyrebare Ladninger af unge, raske Mænd.

Sikkert er det, at ikke mange af dem, som virkelig forstod Tidens Alvor, fik Søvn i Øjnene denne Nat eller de følgende Nætter, da Spændingen var saa uhyre. Folk paa Landet blev nervøse; man har fortalt, at hver Gang, der i disse Dage skete noget usædvanligt: En Bil kom susende, eller en Rytter kom i skarp Trav gennem en Landsby, saa troede Folk, at det værste var sket.

Fjern fra al den Uro og Nervøsitet, i Egne og under Omgivelser, der endnu ikke var præget af Krig, gik min Kammerat og jeg i en dunkel og taaget Sommernat op paa Rigi Kulm. Vi hørte kun Køernes Brølen og Vandfaldenes Brus. Da vi den næste Aften kom sejlende over Vierwaldstättersøens Bølger ind til Luzern, læste vi, at Danmark havde mobiliseret en stor Del af sin Hær, og at Tyskerne havde nedlagt Søminer rundt ved alle Landets Kyster.

Vi blev da enige om straks at forsøge at

komme hjem. Under den langsomme og besværlige Rejse gennem Tyskland, hvor vi i flere Døgn sad i Fangenskab i Gøttingen, læste vi harmdirrende Artikler i tyske Blade om, hvorledes næsten hele Europa pludselig havde allieret sig mod Tyskland.

Allerede i de første Dage under Verdenskrigen kunde man let skønne, at England var Tysklands mest frygtede Fjende.

Jeg husker til Eksempel en Udtalelse som denne: „Det bliver en Kamp paa Liv og Død mellem England og Tyskland: om saa skal være, en Kamp til sidste Mand. Vi forlanger ingen Pardon af England, og vi vil heller ingen give. England og England alene har fremkaldt denne Krig af Havesyge og Misundelse for at undertrykke Tyskland. Ved Gud, hvor vi hader England og Englænderne! — Dette Folk af Hyklere og Bedragere, der har bragt alt det Blod over os og Verden. Og hvorfor: Fordi de følte deres Tilbagegang og frygtede for at miste deres Herredømme over Verden!“ Dette lille Citat er et godt Udtryk for tusinde andre af samme Slags fra de samme Dage.

Tyskerne bruger i Almindelighed ikke saa store Overskrifter i deres Aviser, som Danskerne gør, men i Krisens mest spændte Periode skrev de med store fede Typer: „Rusland mobiliserer af al Kraft, mens der endnu udveksles Telegrammer om Fredens Bevarelse!“ eller: „Store franske Troppemasser oversvømmer Belgiens Jord og krænker Landets Neutralitet.“

Ja, havde man ikke kendt det tyvende Aarhundredes Historie, havde man ikke kendt Tysklands Stilling til Edward Greys og Edward den Syvendes store betydningsfulde Arbejde for at indskrænke Rustningerne, havde man ikke fulgt Begivenhederne paa Marokko i 1905 og i 1911, vidste man ikke Besked om Tysklands Holdning overfor Rusland i 1908, da Østrig annekterede Bosnien-Herzegowina, kendte man ikke Tysklands Balkanplaner (Bagdadbanen), saa kunde man let ved at læse tyske Blade faa det Indtryk, at det virkelig var Tyskerne, der var ført bag Lyset.

Og selv om man nok vidste en Del om alt dette, var det svært nok at holde fast paa Kendsgerningerne; man var tit fristet til at give Tyskerne Medhold.

Derfor, da vi endelig kørte ind paa Vamdrup St. og følte dansk Jord under vore Fødder, da jublede det i os af Tak og Glæde; men da ventede der os ogsaa store Overaskelser.

Da jeg henvendte mig til Stationsforstanderen for at faa at vide, om jeg var indkaldt, vidste han intet om hvilke Aargange, der allerede var mødt ved Hæren. Han sagde i en gnaven Tone, at jeg kunde henvende mig til min Lægdsmand; men det vidste jeg jo nok.

Man maatte saa vist erkende, at man nu var kommet hjem, hvor man desværre saa ofte savner den gennemførte Orden i mange Ting.

I Fredericia stod et Par Soldater paa Vagt ved Færgebroen; det virkede nærmest komisk,

da vi var vænnet til at se store Flokke af Soldater paa hver Station Syd for Grænsen.

Det, der gjorde størst Indtryk paa os, var dog den store Forskel, der var paa tyske og danske Blades Opfattelse af Krigen, og dernæst den stærke Enighed og det gode Sammenhold, der kendetegnede det danske Folk i de Dage. Denne mægtige Følelse, at vi er et Folk, gav sig Udtryk paa saa mangfoldige Maader.

Hele Folket var grebet af en Alvor, der ganske naturlig ikke var mindst i det sydlige Jylland nær Grænsen.

I Efteraarsmaanederne 1914 var der ikke mange, som om Aftenen lagde sig tryg til Hvile. Ingen vidste, om de fik Lov at sove Natten ud. Mange frygtede, at Krigens flammende Ild skulde fænge i vort lille, straatækte Hus ved Alfarvej.

Hertil kom for os Danske, at netop denne Sommer stormede saa sørgelige Minder ind paa os. Minderne fra 1814 og 1864. Denne Alvor affødte en Trang i Folket til at mødes i en kraftig Fællesvilje, der bundede i Kærlighed til vort Land og Omhu for dets Vel.

Vi følte, at vi trængte til hinanden i stort og smaat, at vi maatte nytte Tiden til at leve os dybere ind i Forstaaelsen af Livet: menneskeligt, folkeligt og kristeligt Liv. Kirkerne fyldtes Søndag efter Søndag, og Efteraarsmøderne samlede flere Tilhørere end nogensinde før. Der var en stærk Trang hos Folk til at komme sammen.

Vi, som opholdt os i Vestjylland, saa næsten daglig tyske Luftskibe i Fart op langs Jyllands

Vestkyst. Dette Syn mindede os om Krigens Nærhed, og de danske Sønderjyders stærke Deltagelse derude paa de fremmede, frygtelige Fronter.

Grænsen blev straks spærret, og Forbindelsen med Sønderjylland blev saaledes afbrudt; men i den første Tid kunde det nok lade sig gøre at komme derover, naar man var forsynet med Pas, som var udstedt af Herredsfogden, og der var mange Danskere, som benyttede Lejligheden og rejste derned for at være til Hjælp og Trøst i disse strenge Dage, da Tusinder af danske Sønderjyder maatte tage Afsked for stedse med deres næreste Familie, med deres Venner og med det Land, som de havde lært at holde af.

Enhver Sønderjyde anede, at Krigen vilde slaa dybe Huller i de Danskes Rækker. Huller, som det vilde tage mange, mange Aar at faa fyldt paany.

Det var Fredag Eftermiddag Kl. 3, den 31. Juli 1914, at Tyskland blev erklæret i Krigstilstand. De ældgamle danske Kirkeklokker fra Danevirkes høje Volde til Kongeaaens blaanende Vande ringede Landets Ungdom sammen til Kamp for Tyskland, og da Mobiliseringen efter en halv Snes Dages Forløb var afsluttet, stod ca. 15000 danske Sønderjyder i den tyske Hærs Rækker.

Ikke een af dem mødte af Begejstring for Sagen; men alle forstod de, at det var deres paatvungne Pligt mod deres Fædres Jord og mod det Land, som havde fostret dem.

I disse sorg- og syndtunge Dage skrev Rigsdagsmand H. P. Hanssen-Nørremølle i sit Blad

„Hejmdal“ følgende: „Der er ofte ytret Tvivl om, hvorvidt vi danske Nordslesvigere vilde gøre vor Pligt, hvis der udbrød Krig. Overfor den Slags Antydninger har vi altid hævdet, at den nordslesvigske Befolknings Lovlydighed og Pligttroskab nok skulde staa sin Prøve i Farens Stund . . . . Der er næppe et Hjem i Nordslesvig, som ikke har nære paarørende med i Felten. Vore Sønner, Brødre, Mænd og Fædre staar i Øjeblikket i den tyske Hærs Rækker. Det er under disse Omstændigheder — rent bortset fra den nordslesvigske Befolknings Sindelag og dybt indgroede Lovlydighed — ganske utænkeligt, at den skulde svigte sin Pligt.

Vi danske Nordslesvigere vil ogsaa i denne Henseende gøre vore Modstanderes Tvivl til Skamme.“

Dette Løfte, som blev afgivet ved Krigens Udbrud, blev ærligt holdt; men trods dette søgte de lokale Myndigheder i Sønderjylland at forulempe Beboerne paa næsten alle tænkelige Maader.

De fire danske Dagblade blev forbudt at udkomme, og Redaktørerne blev arresteret. Man anholdte flere Hundrede Sønderjyder, som under skarp Bevogtning blev sendt til Øen Danholm ved Rügen.

Myndighedernes Fremgangsmaade overfor Danskerne under Krigen har været meget søgt, og man har ondt ved at tro, at det virkelig er Regeringens Mening, at en lovtro Del af det tyske Riges Folk i den Grad, som Tilfældet har været,

har skullet været forulempet paa en Maade, saa Privatlivets Fred har været truet mange Gange.

Et Eksempel er nok til at belyse dette. I en Gaard, der ligger ca. 7 km fra Grænsen, boede en Mand paa ca. 65 Aar sammen med sin Hustru, der var paa samme Alder, og deres voksne Datter. Til dette Hjem kom en Dag en fattig klædt og forsulten Mand, som angav, at han var træt af Krigen og nu vilde forsøge at slippe over Grænsen til Danmark.

Han fik først alt, hvad han kunde spise; men da han bad den gamle Kone om at vise ham Grænsen, svarede hun, at det kunde hun ikke, da hun ikke maatte. Han bad og tryglede hende fremdeles derom, og da Konen blev rørt over hans paatrængende Bøn, lovede hun ham tilsidst, at hun vilde vise ham, hvor Danmark var. Det gjorde hun, og han takkede og forsvandt.

Dagen efter blev Ægteparret stævnet til at møde hos Amtsforstanderen. Flygtningen var en forklædt Politibetjent, og nu blev baade Manden, Konen og Datteren idømt mange Maaneders ensom Fængsel, som de maatte afsone i en tysk By langt fra deres Hjem.

Af saadanne Eksempler kunde der nævnes mange. I den første Tid under Krigen søgte man fra tysk Side at bilde Danskerne dernede ind, at Danmark havde brudt sin Neutralitet og sluttet sig til Tyskland. Heroppe gik der Rygter om, at mange danske Sønderjyder var blevet tysksindede. Begge Paastande var heldigvis lige ugrundede; men de kunde nok være med til at

vække Længselen i een efter at komme ned Syd for Kongeaaen for paa første Haand at erfare, hvorledes Stemningen og Stillingen var.

Det var i Juni 1915, at jeg en dejlig varm Sommerdag cyklede ned mod Grænsen ved Skodborghus.

Længe før jeg naaede Grænsen, kunde jeg se de tyske feltgraa Soldater, som udførte Vagttjeneste; der var kun ca. 50 m. mellem hver.

Da Kongeaaen var passeret, og jeg var kommen ind i det lille Træskur, hvor Vagtlokalet var, saa jeg Billeder paa Væggene af Kejserne Wilhelm den Anden og Frands Josef. Ildrøde Løbesedler var ogsaa slaaet op; paa dem læste man om de sidste store Sejre. Vagtmandskabet var ordknappe, men høflige. Sandelig, man mærkede Grænsen.

Ganske uvilkaarligt kom man til at se tilbage over Kongeaaen og forstod slet ikke, at dette stille, glidende Vand kunde skille saa skarpt.

Snart sad jeg paa min Cykle og gled ganske langsomt mod Syd.

Dette Land med de bølgende Kornagre, de frodige Græsmarker og de grønne Skove var altsaa i Krig. Det var som hele den frygtelige Katastrofe var kommet betydeligt nærmere paa en.

De Folk, man mødte, som ikke var Soldater, saa paa en Gang alvorlige, men frejdige ud; det var næsten, som om hele det kære Sønderjylland var en eneste stor Sygestue, hvor man kunde vente Døden hvert Øjeblik.

Min Opgave var at bringe Bud og Hilsen til en ung Kone, der opholdt sig hos sine Forældre i en Landsby 15 km. Syd for Grænsen. Hendes Mand, som var Lærer i Danmark, kunde ikke komme hjem uden at være udsat for haard Straf.

Jeg kendte ikke det mindste til denne Familie; men da jeg bragte Hilsen fra Far i Danmark, blev jeg særdeles vel modtaget. Dørene blev lukket, der var tysk Indkvartering. Hele Familien sad nu stille og rolig og fortalte om Tyskernes Færd. De fortalte om mystiske Jernbanevogne, om tvetydige Udtalelser fra tyske Soldater og mange andre Ting, som optog deres Tanker.

Det var dog ikke først og fremmest dem selv, de tænkte paa, nej, men de vilde saa nødig, at Danmark ogsaa skulde komme med. Der var en egen vemodig Klang i en gammel Kones Ord, da hun sagde: „Bare I derhjemme kan blive holdt udenfor, saa er der altid et Haab for os!“ Saa tog hun Salmebogen og bladede i den, mens Taarerne trillede ned over hendes Kinder.

Lidt efter blev Aftensbordet dækket. De tyske Soldater, deriblandt en stor, kraftig Underofficer, kom ogsaa til Bords. Samtalen førtes dels paa Dansk og dels paa Tysk. Da Aftensmaden var fortæret, kom en lille Dreng paa ca. 3 Aar ind i Stuen med en stor Cigarkasse i begge Hænder. Han gik lige hen til den store Underofficer, viste ham Cigarerne og sagde tydeligt: „Bitte!“ Tyskeren tog en Cigar med den ene Haand og klappede Drengen venlig med den anden. Jeg spurgte ham, om han selv havde

Børn? Han nikkede og sagde: „Ja, jeg har tre smaa Drenge“, men hans Stemme var fyldt med Graad. Han rejste sig, tog den lille Dreng ved Haanden, og de gik ud sammen.

Da vi alle lidt senere kom ud i Haven, blev vi Vidne til et ejendommeligt Syn. Underofficeren og den lille Dreng legede „køre Hest“, og det saa ud til, at de var meget optaget af det begge to.

Nogle faa Dage senere gik Turen atter derned. Det var Søndag, og det havde regnet en Del om Natten, saa alle Planter stod og knejste saa frisk i Søndagssolen. Turen gik langs Kongeaadalen, saa jeg en lang Tid havde Udsigt til Danmark, hvor danske Flag smeldede lystigt for Vinden.

Ved Titiden sad jeg i den hyggelige, lyse Frimenighedskirke, som ligger i den gamle Højskolehjems Have i Rødding, hvor der netop denne Søndag skulde holdes Sørgegudstjeneste for en af Menighedens unge Mænd, der var falden i Frankrig. Disse vemodige Begravelser uden Kiste og Lig har skabt Højtidsstunder i sønderjydske Kirker Landet over af den Art, der skal opleves for at forstaas. Kirken fyldtes til sidste Plads; saa kom den gamle Pastor Lycke sammen med sin Hustru og deres Børn. Præsten læste Indgangsbønnen, og saa begyndte den store Menighed at synge Salmen: „Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud!“

Da Præsten stod paa Prædikestolen, begyndte han med bævende Stemme saaledes: „Aldrig nogensinde har der hersket et saadant Mulm

over Verden og især over vor gamle Verdensdel som i denne Tid; hvor er der da stor Trøst i at vide, at i Mulm og Mørke er Guds Kærlighedsvinge bredt ud for alle dem, der vil søge derind for at finde Hvile og Trøst".

Præsten fortsatte under den dybeste Stilhed i Kirken. Man hørte Hulken og Graad fra flere stærke Kvinder og Mænd, og da Præsten i Bønnen efter Prædikenen bad for Soldaterne ved alle Fronter, at de maatte faa om end en kort saa dog stille Stund hver Dag, hvor de kan søge ind til Gud; og da han dernæst sluttede saaledes: „Guds Fred med de døde, Guds Fred med de levende, Guds Fred med de hvilende, Guds Fred med de vandrende, Guds Fred med hver Menneskesjæl, der lever og dør i Troen paa Gud, —" da gik der et stille Suk gennem den store Menighedsforsamling.

I Sandhed her mærkedes levende Menighedsliv; og da vi lidt senere sang:

Lever nu op, I Kristne smaa,
nu er her godt at være.
Alle Guds Engle med os staa,
vil jer paa Hænder bære —

følte jeg langt mere end nogensinde før, hvilke Værdier vi kan hente i Kirken.

Efter endt Gudstjeneste var jeg paa Besøg i et godt dansk Hjem, hvor en af de gamle, trofaste Førere har siddet for Styret i over en Menneskealder, og hvor flere unge Mænd og Kvinder fra Danmark har faaet Kærlighed til og Forstaaelse af den sønderjyske Sag.

Den gamle Mand, der nu er et godt Stykke forbi de otte Gange ti, saa forholdsvis lyst paa Situationen. Han sagde i Samtalens Løb bl. a. saaledes: „Det gaar nok altsammen, som det er bedst for os; er vi blot trofaste og ærlige i al vor Færd, kan vi være trygge for Fremtiden".

Jeg begyndte at lede Samtalen ind paa det tyske Riges stærke materielle Udvikling, paa Folkets store Forudseenhed og dets dygtige og dristige Krigsførelse.

Den gamle gik frem og tilbage paa Gulvet; jeg kunde let se, at han lod Tankerne arbejde stærkere og stærkere. Da pludselig standsede han, vendte sig om imod mig og sagde: „Vi vil nok indrømme, at vore Modstandere er dygtige, men hvis denne Dygtighed absolut maatte føre til en saadan Verdensbrand som den, der nu raser over Europa, saa maatte vi alle ønske, at Tyskerne havde været mindre driftige, og vi Sønderjyder er glade for, at vor Fremtid ligger i højere Magters Hænder".

Ja, saaledes udtalte den gamle Gubbe sig, og jeg forstod ham saa godt. Da han lidt efter fulgte mig paa Vej, udtalte han sin store Glæde over, at Danmark havde saa lyse og gode Kaar under Krigen, og han føjede til: „Det er vi Sønderjyders lønligste Haab, at naar engang Krigen slutter, Grænsen da maa komme til at gaa der, hvor Skellet er mellem Dansk og Tysk."

Da jeg denne Aften, mens Solen gemte sig bag de store, flade Enge ved Ribe, cyklede hjem,

kom jeg til at tænke paa den store Forskel, der er paa Folkekarakteren dernede og heroppe.

Der er sandelig Krummer i Sønderjyderne. Den halvhundredaarige Kamp, de har ført mod Tvangsregimentet, har givet dem en Karakter, en Djærvhed i Tankesæt og Levevis, som man kun altfor sjældent træffer det hos kongerigske Danske.

Kunde vi mon holde til den Omgang, der i disse Aar rammer Sønderjyderne? Der er et gammelt Ord, der siger: „Jo barskere Klima, des stivere Straa!“ Mon ikke Vindene i vor Tilværelse herhjemme gennem mange Aar har været saa milde, at Stormen vilde knække de fleste af os, om vi kom ind i Uvejret.

Rolig, trofast og fattet har danske Sønderjyder i Krigsaarene modtaget Budskabet om ca. 5000 Landsmænds Død paa fremmede Valpladser. De mest velstaaende har, saalænge Kortsystemet ikke hindrede det, delt med de fattige, for hvem det var vanskeligt at komme igennem.

Gang paa Gang læste man i sønderjydske Blade, at Gaardmænd, som laa ude i Skyttegravene, skrev hjem om, at der skulde slagtes en Ko, og Kødet skulde fordeles gratis blandt Omegnens trængende, eller det var Korn, Kartofler eller Brænde, der skulde fordeles som Gaver.

Det er sikkert ikke overdrevent, hvad en jydsk Bonde sagde i Foraaret 1918 under Valgkampen; hans Ord var: „Sammenholdet og Broderfølelsen han ingen Steder indenfor det danske Folk givet

sig smukkere Udslag end nede Syd for Grænsepælene blandt vore fraskilte Landsmænd".

Der var, som allerede nævnt, ogsaa den dybeste Alvor over Sindene her hjemme de første Krigsmaaneder. Det gav sig bl. a. til Kende derved, at Befolkningen som Helhed stillede sig venligt og forstaaende overfor de mange indkaldte Soldater. Overalt, hvor de kom frem, blev de modtaget med aabne Arme.

I de allerførste Dage, mens Indkaldelserne fandt Sted, var den meningsløse Rangsforskel mellem Hærens forskellige Mænd som blæst bort. Alle følte sig som danske Mænd, der, hvilket Øjeblik det skulde være, kunde komme til at staa Ansigt til Ansigt med Krigen.

Utallige er de mange Smaatræk fra Sikringsstyrkens første Tid, som viser Fællesskabsfølelsen og den ubetingede Tillid, som Hærens Mandskab udviste overfor hverandre.

I Vordingborg fulgtes to Soldater ud af Byen efter Masnedsund, hvor de skulde paa Jernbanevagt. Da pludselig blev den ene kommanderet tilbage. Før de to nu skiltes, gav han, der skulde tilbage til Vordingborg, sin Kammerat hele sin udleverede Portion af The, Sukker, Smør og Brød med den Bemærkning: „Tag dette som en Tak for godt Kammeratskab; vi ses vel aldrig mere, Farvel!"

Da Feltartilleriet kørte fra Kasernerne paa Kristianshavn og Amager gennem Hovedstadens

forskellige Bydele ud til Øresundskysten Nord for København, tiljublede Københavnerne Soldaterne og gav dem Blomster, Chokolade og Cigaretter; medens de samme glade Københavnere før Krigen næppe vilde hilse paa en Soldat; men nu var Faren der, nu kunde det blive til Alvor, nu var der mange, der haabede paa Hærens Styrke.

Ude i Landet glemte man heller ikke de indkaldte, og mange Kvinder af alle Folkelag var travlt optaget af at strikke Strømper og Vanter, af at sy Skjorter og andet Undertøj, som saa uddeltes gratis ved de forskellige militære Afdelinger.

Den stærke Stemning fra Krigens første Maaneder fortog sig ret hurtigt, efterhaanden som Krigslarmen fjernede sig fra vort Landomraade, og allerede før Krigen havde holdt sin første Fødselsdag, var Sikringsstyrken bleven en Kræftknude, som tærede haardt paa vort Folk baade materielt og aandeligt.

Flere og flere indkaldtes, hvorved Lediggangen indenfor Hæren blev større og større, og det Arbejde, som Soldaterne udførte, var ofte af en saadan Beskaffenhed, at det var umuligt for Mandskabet at finde Spor af Mening i det.

Det kunde falde vanskeligt for Mænd i 35-Aars Alderen at forstaa, at Fodeksercits i 2 Timer i Træk eller Skytsbetjening lige saa længe var nødvendigt i Sikringstjenesten. Der var vel ogsaa en Del, der ikke kunde forstaa, hvorfor man

skulde staa op Kl. 3½ om Morgenen, naar man ikke havde noget at bestille hele Dagen.

Følgen af de mange uheldige Forhold indenfor Sikringsstyrken var, at Driveri, Drik og andre udsvævende Laster fik et stærkt Tag i alt for mange brave, raske Mænd.

Det skal siges, at K. F. U. M. straks satte betydningsfulde Kræfter i Bevægelse for at skaffe lyse og rummelige Soldaterhjem alle Vegne, hvor Sikringsstyrkens Mandskab gjorde Tjeneste. Det lykkedes Missionen at faa bygget over 30 saadanne Hjem, hvor Mandskabet i Fritiden kunde opholde sig under rolige og sunde Forhold. „De danske Ungdomsforeninger" kom ogsaa omsider med i dette Arbejde; men det har vist sig til Dato, at hele den store Kreds, som slutter sig til det grundtvigske Menighedsliv under alle Former, ikke med Styrke har kunnet magte denne Opgave.

Det har desværre været saaledes, at trods alt, hvad der blev ofret, saa blev de onde Lidenskaber de stærkeste, og mange unge Mænd har i disse Krigsaar faaet et aandeligt Knæk, som de sent eller aldrig forvinder.

Det var en Aften i Februar 1915, at 8 Konstabler fra den Belægningsstue, hvor jeg boede, sammen med 17 andre var paa Besøg hos en hjemsendt Kammerat fra Amager.

Kammeraten, som var Vært, ejede et Mejeri, og han opvartede sine „Krigskammerater" med Fløde og stærke Drikke. Lige før Midnat kom de buldrende opad Trappen, og de var baade fulde og gale. Især var der to, som skændtes

højrøstet. Da de kom ind paa Belægningsstuen, blev det meget værre, da den ene kom til at vælte den anden om i Sengen, hvorved han i Faldet slog sin Mund paa Sengekanten.

Rasende sprang han op af Sengen, fattede sin Sabel og vilde slaa sin Svirebroder ihjel; da fik jeg fat i ham og fik ham beroliget lidt; men ikke mere, end at han i to Timer sad paa Kanten af min Seng og bandede uafbrudt de frygteligste Eder paa, at han ikke vilde sove, før Kammeraten var dræbt.

Dagen derpaa gik de begge og skulede; men sagde ingenting.

En af mine Kammerater, en Slagter fra en Landsby paa Sjælland, savnedes en Dag ved Batteriet. Der blev søgt efter ham, og han blev funden — men som Lig. Han havde skudt sig selv. Aarsagen var, at han havde paadraget sig en uhelbredelig Kønssygdom, at han havde lovet flere Piger Ægteskab, og at han havde ca. 30 Tyverier paa Samvittigheden.

Denne Mand var ikke straffet, før han blev Soldat.

Saadanne og lignende Begivenheder er der sket, det er i høj Grad beklageligt, da det vidner om en ganske utilladelig Løsagtighed og Karaktersvaghed hos vore unge Mænd.

Det kunde synes naturligt, at indkaldte Soldater talte om Krigen og dens Forløb, men kun yderst faa læste Aviser, og der var ingen, der interesserede sig videre for, hvad der skete i Verden. „Til Helvede med det hele, hvad Fanden

rager det os, om vi kommer under Tyskland!“ er Ord, der er udtalt Tusinder af Gange ved Sikringsstyrken.

Nej, men da man skulde tale om noget, saa kritiserede man Kosten, der altid ved min Afdeling, de fem Gange jeg har været indkaldt, har været rigelig og upaaklagelig. Man lagde da ogsaa Mærke til, at de, der jamrede højest, var Familiefædre, om hvem man havde vanskeligt ved at tro, at de levede bedre hjemme.

Før Krigen ansaas det i Almindelighed for en Skam, naar en Soldat blev straffet, saadan er det ikke mere.

Den Mand, der ikke nu bliver straffet, anses af mange Kammerater for at være en daarlig Soldat. Naar det er saaledes mange Steder, skyldes det i mange Tilfælde Befalingsmændene, der som oftest er ganske unge, uerfarne, selvgode Herrer, som især føler, de betyder noget, naar de kan faa Lejlighed til at idømme en Mand Straf for en ganske ubetydelig Forseelse.

Der findes selvfølgelig mange hæderlige Undtagelser, baade blandt Officerer og Underofficerer, men det synes at være saaledes, at det er de Mænd, som et uvirksomt Driverliv tiltaler mest, der bliver i Tjenesten som Befalingsmænd.

Ikke ret mange, som har gjort Tjeneste i Sikringsstyrken, har undgaaet i al Fald for en Tid af Hjertet at ønske, at almindelig Værnepligt maa forsvinde med denne Verdenskrig.

Det var dog ikke alene indenfor Hæren, at den stærke Samfundsfølelse fra de første Krigsdage herhjemme ikke kunde holde sig, men slog om i sin Modsætning. Det kom ogsaa til at gælde paa mange andre Omraader, især paa det økonomiske.

Hvis det danske Folk her skal dømmes efter, hvad der under Krigen er kommen offentlig frem gennem vore Dagblade, da kommer vi desværre til et meget nedslaaende Resultat.

Der har vel næppe været en Dag, uden at flere Blade har bragt Meddelelse om en eller anden Forbrydelse, som er begaaet for at berige sig paa andres Bekostning. Der er mange, der kun har set til den Side, hvor deres egen Fordel var at finde, ja, mange har end ikke fundet det under deres Værdighed for egen Fordels Skyld at bryde Landets Love, selv om det maatte staa dem klart, at de derved satte Danmarks Navn i Miskredit i Udlandet.

Man hører nu ofte modne Mænd tale om Procenter, Hypotheker, Veksler, Transaktioner og Spekulationer med en Interesse som aldrig før. Hvor tit hører vi ikke nu, at Samtalen føjer sig saaledes: „Han er ikke just nogen fin Mand, men man maa beundre hans Dygtighed osv.“

Livet er for mange ved at synke ned til kun at være en Forretning, der skal udnyttes pekuniært og socialt. Tilsyneladende kan det se ud, som om store Dele af vort Folk glemmer, at Livet er mangfoldigt og rummer langt mere for os end netop Penge.

Hvis en Mand af Hensyn til Pengene vilde fremme sin og andres Frihed og Udvikling, vil han blive forstaaet; men hvis han i Stedet for Penge vil skabe sig rene Glæder eller leve sit Liv for at fremme sine Idealer, pleje store Tanker, løse svære Opgaver, der hverken giver Indtægter eller Anseelse, da vil han af mange anses for at være forrykt.

Det ser sandelig ud, som om Guldets og Fremskridtets Triumfer er ved at tage Overhaand; bliver det saaledes ved, vil de snart blive styrende og ledende i Samfundet.

Bliver det virkelig saaledes, er Aarsagen den, at Pengene ikke benyttes som et Middel til at gøre Tilværelsen friere og mere naturlig for sig selv og andre, men derimod bruges til at gøre sig mere afhængig af sociale Hensyn, af den offentlige Mening og af købte Ting. Pengene bliver paa den Maade det dæmoniske Maal, for hvilket Livet sættes ind.

Haardhed og Hensynsløshed er nu i mange Kredse de beundrende Kendemærker paa saavel økonomisk som aandelig Overlegenhed. Dette bevises lettest og bedst derved, at den store Rigdom og forfinede Hjemliv, som findes og leves mange Steder, tillader, at der er Tusinder af smaa Hjem, hvor Nøden under mange Former ikke nøjes med at banke paa, men hvor den har faaet Døren op og erobret Førerpladsen.

Det er ikke nok, at Krigen tager Million efter Million af Menneskeliv i de Lande, hvor Krigen

føres, den gør ogsaa Menneskene ringere i de Lande, der staar udenfor Krigen.

For vor Fremtid som selvstændigt Folk har det den allerstørste Betydning, at vi alle er klar over dette, saa vi kan indrette vor Virksomhed og Handlemaade saaledes, at det gamle Ord af Grundtvig om Danmark, der skal staa, mens Bølgerne rulle, kan komme til at passe.

Danmarks Folk skulde jo dog nødig høre til dem, om hvem der er sagt, at de havde intet lært og intet glemt. De fleste af os forstaar sikkert ogsaa nok, at efter Krigen vil der komme en ny Tid, der vil kræve alle gode Kræfter i Brug.

Hvordan end Freden bliver, naar Menneskeheden er træt af at ødelægge sig selv, saa er det ganske givet, at der maa gøres et grundigt Arbejde paa at finde de Veje, som fører til Statsformer, hvor Aarsagerne til Krig er fjernede. I dette Arbejde kan alle være med; da den sikreste Maade at afskaffe Krigen paa vil være, at hvert enkelt Menneske er optaget af og virkelig faar Bugt med de Lidenskaber, der findes i ethvert Bryst, og som er af den Art, at de under store Forhold kan føre til Krig.

Vi maa jo aldrig glemme, at det er Menneskene selv og ikke Gud, der har fremkaldt Krigen. Derfor gælder det for vor Slægt, at vi bliver klar over, hvad der er Krigens Maal; ved vi dette, kan vi vel nok afgøre, om dette Maal er saa stort og herligt, saa det kan gaa an at ofre Millioner af unge, lykkelige Mennesker for at naa det.

Nu tror jeg nok, de allerfleste kan blive enige om, at Krigens Maal er Rigdom og Magt, andre siger maaske Velstand og Indflydelse; men i Praksis er det akkurat det samme.

Er nu Velstand i Form af Penge den attraaværdigste Lykke, denne Verden har at byde paa?

Hertil vil vel nok en Del unge svare et ubetinget ja! Men derfor er det jo ikke givet, at det er saaledes.

For den, der ikke har kendt til Velstand, og som aldrig har haft flere Penge, end der netop skulde til for at svare enhver sit, og som dog har levet et lykkeligt Liv, han ved jo udmærket godt, at det er helt andre Ting end netop Penge, det kommer an paa at eje for at faa Del i den højeste Lykke, som her kan naaes.

Har vel noget Menneske, naar det skal spise, nogen som helst Fordel af, at det har Raad til at spise mere end det kan, eller vilde Lykken blive større deraf? Hvem kan vel faa varig Glæde af, at de har flere Klædninger, end de kan slide, eller mon nogen har funden den sande Lykke ved at efterlade sig en stor Formue?

Mon ikke Erfaringen lærer de fleste voksne Mennesker, at netop de, som jager efter ovennævnte Goder, og kun efter dem, de standser deres egen Udvikling, og de opdager maaske forsent, at det, de troede var Lykke, det var tværtimod en Hindring for at naa Lykken.

Vi kan blot tænke paa Børnene. Er det altid saaledes, at de rigeste Børn bliver de bedste? Eller sker det ikke, at fattige Børn, der vokser

op i et fattigt Hjem, bliver baade de bedste og de dygtigste? Det sker vist ikke saa sjælden. Hvis dette kan paavises, saa passer det jo ikke, at den højeste Lykke er at naa til solid Velstand, hvilket jo vil sige, at man ejer mere, end man har behov.

Hvis man læser de sidste 40 Aars Verdenshistorie, faar man at vide, at Aarsagerne til denne Krig netop skyldes en hensynsløs Jagen efter Magt og Penge.

Alle store Nationer har været med i dette frygtelige Kapløb, og Ulykken ligger vel først og fremmest deri, at alt er bleven Handelsvare. Alt vurderes i Penge, ogsaa Menneskenes Ret til at leve paa Jorden. Det allerværste er dog, at det ikke alene er Landets Borgere, der handler; men at det tit er selve Staten, der jo ellers skulde være Samfundets Retshaandhæver. Staten kan derved komme til at danne Grundlaget for den Ulighed, som den private Handel skaber.

Alt dette maa vi bort fra, det naturlige Forhold mellem Mennesket og dets Virksomhed maa være dette, at Mennesket sætter sine Kræfter ind og faar sit tilstrækkelige Udkomme derfor.

Det store Maal, som alle kan være med at naa, er da at skabe et Samfund, hvor de ydre Forhold er saaledes, at det jævne Udkomme ved jævnt Arbejde bliver det normale og noget, som ethvert almindelig begavet Menneske kan naa.

Men ser man nu ud over det danske Land, faar man absolut ikke Indtryk af, at det er i den Retning, den økonomiske Udvikling er gaaet under Krigen.

Vi ved jo godt alle, at Uligheden er bleven større. Den store Merindkomstskat og de mange Millioner, der anvendes paa at forbedre Befolkningens Købeevne, er det uomstødelige Bevis derfor.

Dog maa vi ikke i denne Forbindelse glemme, at disse Forhold skyldes Krigen, og der er vel ikke noget til Hinder for, at Sindene, netop mens Kanonerne ruller, kan stemmes til for Alvor af yderste Evne, naar den ny Fredstid kommer, at være med til at fjerne alle Særinteresser og andre Aarsager, der kan føre til Krig.

Vi maa forstaa, at det hverken er Centralmagterne eller Ententen som saadanne, der er Skyld i Krigen; men det er de enkelte Menneskers Karakter og Tankegang, og den deraf følgende Handlemaade.

Den frygtelige Lære om Terrorismen har faaet et altfor stærkt Tag i store Dele af de forskellige Nationers Folk. Det er ikke sandt, at man kun kan faa Mennesker til at handle rigtigt ved Tvang og Frygt. Det er en Grundvildfarelse, som kun kan trives hos militærstærke Nationer.

Alle Mennesker har i Samvittigheden en Lov, der siger dem, hvad der er det rette; denne Lov sætter aldrig Magten i Rettens Sted. Hvis Menneskeslægten kan naa dertil, at Samvittighedens Lov blive Rettesnor for deres Handlinger, da vil Krigen med dens mange mørke Skyer forsvinde som en ond Drøm.

Der er Sol paa vor Vej, der er Sang under Sky,
Der er Grøde i Sommerens Vind;
Og vi samles til Fest under Bøgenes Ly
Med al Sommerens Fryd i vort Sind.

Mens det brænder derude ved Synskredsens Rand,
Og der myrdes og hades paa Jord,
Høres Klang gennem Korn i vort fredlyste Land,
Og vi færdes ad dagvante Spor.

Hvilket lykkeligt Folk med velsignede Kaar!
— Skønt med Angst for den kommende Tid.
Men engang for en vaagnende Verden vi staar,
Som vil flamme af Folkenes Id.

Da det gælder: Paa Plads! og der raabes: Kom an!
Og der spørges om Hjerte og Aand.
Da skal bødes paa Saar og fortærende Brand
Og fornyes de bristede Baand.

Du vor Ungdom saa gæv med det ildnende Blod
Og det frie og frejdige Syn,
Er dit Hjerte da varmt? Har du villende Mod,
Naar det dæmrer med Tegn over Sky'n?

Kan du løfte i Flok? Kan du ofre dig selv
I et Arbejd' for Land og for Folk?
Kan du bygge dit Haab over Stjernernes Skælv
Og i Fremtiden være dets Tolk?

Se, der lyser en Drøm ud af Folkenes Nød,
Og vi stirrer med Haab imod Syd.
Der er Dom over Dag, for hvad Slægten forbrød,
Og der varsles med vækkende Lyd!

— End vi samles til Fest under Bøgenes Ly,
Og der modnes en Sæd i vor Jord;
Og Guds Kærligheds Sol bag den mørkeste Sky
Lyser end over Fremtidens Spor.

A. Ankerstrøm.

Tidligere udkom:

A. Ankerstrøm:

Sol og Vind.

Digte.

85 Øre.

J. H. BODES
OFFIC
J. SKEAN